

**NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM**
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
NEMZETKÖZI JOGI TANSZÉK

S Z A K D O L G O Z A T

1083 Budapest, Üllői út 82. | Tel: (1) 432-9000
Postai cím: 1441 Budapest, Pf.: 60. | Email: ANTK@uni-nke.hu

**Szentkereszti Dóra
2021**

**Nemzeti Köszolgálati Egyetem
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Nemzetközi Jogi Tanszék
Nemzetközi igazgatási szak**

**A családon belüli erőszakkal szembeni fellépés az
ENSZ és az Európa Tanács emberi jogvédelmi
rendszerében**

A konzulens:

Dr. Hárs András, tanársegéd

Szakfelelős:

Dr. Molnár Anna Éva, egyetemi docens

Készítette:

Szentkereszti Dóra

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	5
1. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK TÁRSADALMI, PSZICHOLÓGIAI ÉS JOGI VONATKOZÁSAI	7
1.1. A családon belüli erőszak gyakorisága Európában.....	7
1.2. A családon belüli erőszak társadalmi megítélése	8
1.3. A családon belüli erőszak pszichológiai vonatkozásai	9
1.4. A családon belüli erőszak emberi jogi kérdésként való elismerésének nehézségei a nemzetközi jogban	10
2. AZ ENSZ TEVÉKENYSÉGÉNEK FEJLŐDÉSE A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK TERÜLETÉN	13
2.1. A nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló ENSZ egyezmény.....	13
2.2. A CEDAW Bizottság 19. általános ajánlása.....	17
2.3. Az 1993. évi Nyilatkozat a nők elleni erőszak megszüntetéséről.....	18
2.4. A CEDAW Bizottság állásfoglalásai	19
2.4.1. <i>A.T. v. Hungary</i>	20
2.4.2. <i>Yildirim v. Austria</i>	21
2.4.3. <i>Goekce v. Austria</i>	21
2.4.4. <i>Jallow v. Bulgaria</i>	22
2.4.5. <i>S.T. v. Russia</i>	23
3. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI FELLÉPÉS AZ EURÓPA TANÁCS EMBERI JOGVÉDELMI RENDSZERÉBEN	25
3.1. A családon belüli erőszak elleni küzdelem fejlődése az Európa Tanács működésének keretében	25
3.2. Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról	28
3.2.1. <i>Fogalommeghatározások</i>	28
3.2.2. <i>Állami kötelezettségek és a kellő gondosság</i>	29
3.2.3. <i>Rendelkezések a családon belüli erőszakról</i>	30
3.2.4. <i>Az ellenőrzési rendszer</i>	33
4. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ESETJOGÁBAN	35
4.1. <i>Kontrova v. Slovakia</i>	35
4.2. <i>Opuz v. Turkey</i>	36
4.3. <i>Kalucza v. Hungary</i>	37
4.4. <i>Rumor v. Italy</i>	38
4.5. <i>Talpis v. Italy</i>	39
4.6. <i>Buturuga v. Romania</i>	39
4.7. <i>Tërshana v. Albania</i>	40

4.8. Következtetések	41
Záró gondolatok.....	43

Bevezetés

A családon belüli és a párkapcsolati erőszak a nőket érintő nemi alapú erőszak legelterjedtebb formája, mely az utóbbi évek egyik legkomolyabb és legnagyobb látenciával bíró társadalmi problémája. Vitathatatlan ugyanakkor, hogy a nők elleni erőszakkal szembeni nemzetközi fellépés jelentős fejlődésen ment keresztül az évtizedek során. Célom, hogy a vonatkozó dokumentumok elemzése által bemutassam a nők családon belüli erőszak elleni védelmének univerzális és regionális kereteit. Dolgozatomban elsősorban a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló ENSZ egyezmény és annak kiegészítő jegyzőkönyve, a nőkkel szembeni megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó Bizottság 19. számú általános ajánlása, valamint a nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló 1993. évi nyilatkozat kerül feldolgozásra. Az Európa Tanács Isztambuli Egyezményének családon belüli erőszakra vonatkozó rendelkezései összehasonlító elemzésben kerülnek tárgyalásra az ENSZ releváns dokumentumaival. Az elemzés során bemutatom, hogy a családon belüli erőszak milyen fogalmi keretek között kerül meghatározásra a vizsgált nemzetközi dokumentumokban, és milyen fellépést, szabályozást kívánnak meg a részes államoktól.

Munkám során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az egyetemes és az európai emberi jogvédelmi rendszer milyen eszközöket alkalmazva lép fel a nők családon belüli erőszak elleni védelmét illetően, és az Isztambuli Egyezmény rendelkezései hogyan mozdítják elő a családon belüli erőszak megelőzésének és felszámolásának hatékonyságát az Európa Tanács rendszerében. Kutatásom során a családon belüli erőszak nemzetközi jogi szabályozását vizsgáltam. A vonatkozó szerződéseket, nyilatkozatokat, ajánlásokat, bírói döntéseket több szempontból elemeztem és értelmeztem, majd igyekeztem felkutatni a családon belüli erőszakkal összefüggésbe hozható, számomra elérhető hazai és nemzetközi szakirodalmat. A felhasznált monográfiák, szakmai folyóiratok, online források többsége angol nyelvű, hiszen a családon belüli erőszak nemzetközi vonatkozásairól viszonylag kevés magyar nyelvű szakirodalom áll rendelkezésre. A terjedelmi korlátok miatt nem vizsgálom a családon belüli erőszakkal szembeni fellépést mindhárom regionális emberi jogvédelmi rendszerben, valamint az Isztambuli Egyezmény vonatkozásában nem térek ki a különböző nemzeti álláspontokra és kritikákra.

Dolgozatomat a tartalomnak megfelelően négy egységre osztottam. A téma interdiszciplináris jellegéből adódóan elengedhetetlen a családon belüli erőszak legfontosabb társadalmi és

pszichológiai vonatkozásainak ismertetése. Az első fejezetben továbbá rámutatok azon tényezőkre, melyek megnehezítették a családon belüli erőszak emberi jogok megsértéseként való elismerését a nemzetközi jogban. A második fejezet az univerzális emberi jogvédelmi rendszer tevékenységének fejlődését mutatja be a családon belüli erőszak területén, és leíró, ismeretterjesztő jelleggel elemzi a vonatkozó kötelező erejű és ajánlás jellegű dokumentumokat. A harmadik fejezet az Európa Tanács emberi jogvédelmi rendszerében vizsgálja a családon belüli erőszak elleni fellépést, kiemelt figyelmet fordítva az Isztambuli Egyezmény tartalmára. A negyedik fejezet az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogába nyújt betekintést, amelynek joggyakorlata fontos szerepet játszott az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek kidolgozása során.

Témaválasztásomat személyes élményeim motiválták, hiszen gyakornoki munkám során lehetőségem nyílt bepillantást nyerni a hazai áldozatvédelmi rendszer működésébe. Az áldozatokkal folytatott segítő beszélgetések során közelebb kerültem a jelenség komplexitásának megértéséhez, és különleges elhivatottság alakult ki bennem a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés iránt. A jövőben szeretném dolgozatomat továbbfejleszteni és kiegészíteni a téma hazai vonatkozásaival.

1. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK TÁRSADALMI, PSZICHOLÓGIAI ÉS JOGI VONATKOZÁSAI

A családon belüli erőszak a nők elleni erőszak egyik legelterjedtebb formája, mely a nőket aránytalanul nagyobb mértékben érintő társadalmi probléma. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a családon belüli erőszak nem csupán az erőszak áldozatára van hatással, hanem hosszú távon az egész családra, különös tekintettel a gyermekekre, akiknek lelki és társas fejlődését nagyban meghatározzák a családi környezetben tapasztalat viselkedésminták és érzelmi kapcsolatok.¹ A családon belüli erőszak hosszú távon tehát nem kizárólag az erőszakot közvetlenül elszenvedő egyének életére van negatív hatással, hanem az egész társadalomra nézve súlyos következményekkel jár. A családon belüli erőszak problematikájának megértése végett fontos a jelenség társadalmi és pszichológiai kérdéseinek érintése.

1.1. A családon belüli erőszak gyakorisága Európában

A családon belüli erőszak Európa-szerte a leggyakoribb és a legkevésbé látható bűncselekmény, amelyet nők ellen követnek el.² A nagyfokú látencia miatt nehéz pontos statisztikai adatokat szolgáltatni az erőszakforma gyakoriságáról, hiszen a rendőrségen tett bejelentések aránya nem tükrözi hitelesen a valóságban előforduló esetszámokat. Az Isztambuli Egyezményhez tartozó *Explanatory Report* arról számol be, hogy Európában a 16 év feletti nők 12-15%-a esett családon belüli erőszak áldozatául.³ A legmegbízhatóbb adatforrás a családon belüli erőszak gyakoriságának szemléltetéséhez az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által 2014-ben nyilvánosságra hozott felmérés, mely az Európai Unió tagállamaiban összesen 42.000 nővel készített interjú alapján. A reprezentatív felmérés keretében a nőket fizikai, szexuális és lelki erőszakkal kapcsolatos élményeikről kérdezték, beleértve a családon belüli és a párkapcsolati erőszakot. A felmérés eredménye szerint a nők egyötöde vált párkapcsolati, illetve családon belüli erőszak áldozatául, s a párkapcsolaton belül elszenvedett erőszak legsúlyosabb esetét mindössze 14% jelentette a rendőrségen. Érdeemes szóvá tenni, hogy a felmérés erőteljesen bátorítja a tagállamokat az Isztambuli Egyezmény ratifikálására, úgy fogalmazva, hogy „jelenleg ez a legátfogóbb, nők elleni erőszakkal foglalkozó regionális eszköz”.⁴

¹ RÉPÁSSY Árpádné: *Erőszak a családban*. HVG-ORAC Kiadó, 2020. 02. 13. Forrás: <https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/> (Letöltve: 2021. 02. 01.)

² GIDDENS, Anthony: *Szociológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 182. o.

³ Council of Europe: *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Istanbul, 11.V.2011. 3. bekezdés

⁴ European Union Agency for Fundamental Rights: *Nőkkel szembeni erőszak: az Unió egészére kiterjedő felmérés*. Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2014.

1.2. A családon belüli erőszak társadalmi megítélése

A családon belüli erőszak problémája a hatvanas években került a társadalom figyelmének középpontjába. Természetesen azelőtt sem voltak ismeretlenek az otthon falai között zajló erőszakos cselekmények, azonban azokról nem beszéltek és nem határozták meg őket problémaként, így a családon belüli erőszak jelenségét sokáig egyfajta társadalmi konszenzus jellemezte.⁵ Ehhez hozzájárulhatott, hogy a nők a XX. századig lényegesen kevesebb joggal rendelkeztek, mint a férfiak, amely megnyilvánult a velük való bánásmódban.⁶ A jogvédő szervezetek és feminista mozgalmak fellépése mellett a tudományos érdeklődés is megnövekedett a probléma iránt, s a megdöbbentő statisztikákat tükröző kutatási eredmények rámutattak a probléma súlyosságára és annak orvoslásának szükségességére. A társadalom bizonyos szegmenseiben azonban még a mai napig elterjedt az a nézet, hogy a családon belüli erőszakos megnyilvánulások a családi élet természetes velejárói.⁷

Edwards megjegyzi, hogy a nemi szerepek és sztereotípiák erőteljesen közrejátszottak a családon belüli erőszak társadalmi megítélésében.⁸ Morvai is megerősíti, hogy a szocializáció során elsajátított nemi szerepek és sztereotip elvárások szoros összefüggésben álltak a családon belüli erőszak jelenségével. Elmondható, hogy sokan a mai napig olyan attitűdök között nőnek fel, amelyek következtében internalizálják a nemi szerepekhez társított sztereotip elvárásokat. A női szerepek alapvetően a család összetartásában, a gondoskodásban és az áldozathozatalban teljesednek ki, aminek következményeképpen a nő nehezebben lép ki a bántalmazó kapcsolatból. Fontos pár szót szólni az áldozathibáztatás negatív kultúrájának hatásairól, amely nagymértékben hozzájárul az otthon elkövetett erőszakos cselekmények látenciájához. A társadalom részéről gyakori azon reakció, miszerint az áldozat hibája, hogy eltűrte a bántalmazást, és nem lépett ki az erőszakos kapcsolatból. Az áldozathibáztató hozzáállás felerősítheti a bántalmazottban a büntudat és a tehetetlenség érzését, amely akadályozhatja a kapcsolatból való kilépésben. A társadalomnak tehát sok szempontból szerepe és felelőssége van a bántalmazás fenntartásában. Az empatikus hozzáállás hiánya, valamint a nők elleni erőszak bármely formájának elfogadása hozzájárul a bántalmazó magatartás legitimálásához, valamint nagymértékben hátráltatja a megfelelő büntetőjogi szabályozás kialakítását.⁹

⁵ BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós: *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 20.7. fejezet

⁶ VISONTAI-SZABÓ Katalin: *A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései*. Családi Jog, Vol. 11. No. 1. (2013), 9-18. o. 10. o.

⁷ BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós: *i. m.* 20.7. fejezet

⁸ MCQUIGG, Ronagh J.A.: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. Routledge, Avingdon, 2017. 13. o.

⁹ GREGOR Anikó: *Nyílt titkok – a nők elleni otthoni erőszak észlelése és az ezzel kapcsolatos vélemények a magyarországi lakosság körében*. Replika, Vol. 85-86. No. 1-2. (2014), 14. o.

Amint azt már említettem, a családon belüli erőszak során a gyermekek is sérülnek, sőt, sokszor őket is bántalmazzák. A kutatások szerint szoros kapcsolat van a gyermekkorban szemtanúként vagy áldozatként megélt bántalmazás és a felnőttkori erőszakos magatartás között, ezért a családon belüli erőszak megakadályozása ebben a tekintetben is elengedhetetlen fontosságú a társadalom egésze számára.¹⁰

1.3. A családon belüli erőszak pszichológiai vonatkozásai

A szakirodalom a bántalmazás jellege alapján a családon belüli erőszak típusait a fizikai erőszakban, az elhanyagolásban, a lelki bántalmazásban, a nemi erőszakban és a gazdasági visszaélésben határozza meg.¹¹ Az erőszakos magatartás célja az áldozat feletti kontrollszerzés és hatalomgyakorlás. Fontos kiemelni, hogy a bántalmazási formák legtöbbször együtt, egymást váltva jelentkeznek.¹² A bántalmazás természetrajzának ismerete elengedhetetlen fontosságú a családon belüli erőszak jelenségének megértése, megelőzése és felismerése szempontjából. A pszichológiai háttér ismerete a jogi keretrendszer elemzéséhez és értelmezéséhez is segítséget nyújt, rámutatva az ok-okozati összefüggésekre. Lenore Walker pszichológus nevéhez fűződik az „erőszak ciklusa” fogalom megalkotása, mely kitűnően szemlélteti a családon belüli erőszak dinamikáját. Ennek értelmében a bántalmazási folyamatra a ciklikusság jellemző, amelynek során a feszültség fokozódásának szakasza, a bántalmazási epizód és a „mézeshetek” időszaka különíthető el. A feszültség fokozódásának szakaszában a frusztráció növekszik, s végül erőszakba torkollik. A bántalmazó az erőszakos cselekmény elkövetése után megbánást mutat, szeretetteljesen, figyelmesen viselkedik partnerével. Az esetek többségére jellemző, hogy az erőszakkitörések az idő előrehaladtával eszkalálódnak és állandósulnak.¹³ A bántalmazási folyamat ciklikussága nagymértékben közrejátszik abban, hogy az áldozat nem lép ki bántalmazó kapcsolatából. További ok lehet a függőség, gazdasági erőforráshiány esetén az anyagi létbizonytalanság, a szorongás, a depresszió, a traumatikus kötődés és az önbecsüléshiány.

A családon belül elkövetett erőszakos cselekmények tekintetében nagy a kockázata annak, hogy a sértett nem jelenti fel az elkövetőt, mert szégyenérzete, büntudata van a családon belüli erőszak miatt, valamint fél partnere fenyegetésétől, az egyedüllétől, a család felbomlásának

¹⁰ NANE Egyesület: *Miért marad?* NANE Egyesület, Budapest, 2015. 60. o.

¹¹ VIRÁG György: *Családon belüli erőszak*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia-Szakkriminológia*. Complex Kiadó, Budapest, 2012. 2.3.3. fejezet

¹² VISONTAI-SZABÓ: *i. m.* 13. o.

¹³ NANE Egyesület: *i. m.* 39. o.

következményeitől.¹⁴ Fontos tehát a környezet együttérző és támogató hozzáállása, hogy az áldozat érezze, nincs egyedül, és van kire támaszkodjon.

1.4. A családon belüli erőszak emberi jogi kérdésként való elismerésének nehézségei a nemzetközi jogban

A nemzetközi jog kötelezi az államokat az ember alapvető jogainak tiszteletben tartására, s ezen jogainak megsértése esetén az államok felelősségre vonhatók. Az emberi jogok koncepciója többnyire az egyén autonómiához és szabadsághoz való jogának nyugati politikaelméletéből bontakozott ki. Az emberi jogok nemzetközi jogi védelme tehát elsősorban azzal a funkcióval jött létre, hogy az egyént megvédje az állam által elkövetett jogsértésekkel szemben.¹⁵ A családon belüli erőszak ezalpján nem esik az emberi jogok nemzetközi védelmének hagyományos értelmezési keretei közé, hiszen a jogsértés magánszemélyek között jön létre.¹⁶ A fejezetben átfogó jelleggel megkísérlem bemutatni, hogy mely tényezők nehezítették a családon belüli erőszak emberi jogi kérdésként való elismerését.

Thomas és Beasley szerint a családon belüli erőszak kirekesztése a nemzetközi emberi jogi szabályozás alól többek között az állami felelősség tradicionális koncepcióira, valamint a családon belüli erőszak jelenségét és természetét övező tévhitekre vezethető vissza. A hagyományos joggyakorlat szerint az állam nem tartozott felelősséggel a magánszemélyek jogsértéseikért, így a családon belüli erőszak kívül esett az állam felelősségének körén. Az állami felelősség koncepcionális keretei mára kiszélesedtek, és mulasztás esetén az állam felelősségre vonható a magánszemélyek általi emberi jogi jogértésekért. Nehezítő tényező volt továbbá a családi élet és kapcsolatok túlidealizálása, azok magánügyként való kezelése.¹⁷ Amint azt már említettem, a családon belüli erőszak a feminista mozgalmak figyelemfelhívó kampányainak köszönhetően kezdett a társadalmi diskurzus részévé válni a hatvanas években. Megállapítható tehát, hogy a családon belüli erőszak büntetőjogi szabályozása nemcsak a nemzetközi jogból, hanem az államok belső jogrendszeréből is hiányzott. A családon belüli erőszakra hosszú ideig nem tekintettek társadalmi problémaként. A közfelfogás mára jelentős változáson ment keresztül, azonban még mindig elterjedtek azok a nézetek, melyek szerint a családi életbe a jognak és az államnak nincs beleszólása. A jogi beavatkozás szükségessége vitathatatlanná vált, de a büntető igazságszolgáltatási rendszer szereplőinek közömbössége és felkészületlensége

¹⁴ MORVAI Krisztina: *Van-e az államnak keresnivalója polgára hálósobájában?* Beszélő, Vol. 1. No. 5. 1996.

¹⁵ THOMAS, Dorothy Q. – BEASLEY, Michele E.: *Domestic Violence as a Human Rights Issue*. Human Rights Quarterly, Vol. 15. No. 1. (1993), 36-62. o. 38. o.

¹⁶ MCQUIGG: *i. m.* 18. o.

¹⁷ THOMAS – BEASLEY: *i. m.* 41. o.

maig problémát jelentet a családon belüli erőszakos cselekmények megelőzése tekintetében.¹⁸ Morvai a 2000-es évek elején folytatott interjút családon belüli erőszak áldozatául esett nőkkel, amelynek során megállapította, hogy a rendőrség gyakran elbagatellizálta a családon belül elkövetett bűncselekményeket. A rendőrség nem megfelelő válaszlépéseiről a mai napig dokumentálhatóak esetek.¹⁹ Tekintettel a szankcionálását övező akadályokra, nem meglepő, hogy a nők elleni családon belüli erőszakot csak nemrég kezdték emberi jogi kérdésként kezelni.

A hagyományos liberális felfogás elkülöníti az állami szférát a magánszférától, és tiltja az állam beavatkozását az egyén magánéletébe. Ezen felfogás szerint az emberi jogok negatív jellegűek, tehát az államhatalomtól tartózkodó magatartást igényelnek az emberi jogok biztosítása érdekében.²⁰ A családon belüli erőszak a hagyományos szemlélet szerint a magánszféra része, mely kizárja az állami beavatkozás szükségességét. Ez a dichotómia a nők elleni családon belüli erőszak szemszögéből az egyik legproblematicusabb kérdéskör.²¹ Morvai megjegyzi, hogy a nők túlnyomórészt a magánszférában válnak bűncselekmények áldozatául, így a köz- és magánszféra elhatárolása nagymértékben gátolta a családon belül elkövetett erőszakos cselekmények elleni fellépést. Radačić szerint a feminista mozgalmak is a nemi szerepekkel társított köz- és magánszféra dichotómiájában látták a női jogok érvényesülésének egyik fő akadályát. Amint azt már említettem, sokat vitatott kérdés volt, hogy mi az, ami nemzetközileg is a közszférára tartozó kérdés, valamint mi az, ami magánügy. Hagyományosan az egyén és az állam közötti kapcsolatot foglalta magába az emberi jogok nemzetközi védelmének kérdése, a családon belüli viszonyokat diszkréció övezte. Megállapítható tehát, hogy a tradicionális értelmezésben a nemzetközi emberi jogok a közszférára fókuszáltak a magánszférával szemben. Radačić megjegyzi, hogy a nők ellen elkövetett emberi jogi jogsértésekről az államok képtelenek voltak teljes mértékben tudomást venni, hiszen a hagyományos megközelítésben az egyén jogainak biztosítása kimerült a polgári és politikai jogok garantálásában.²²

Fontos megjegyezni továbbá, hogy az emberi jogok nemzetközi jogi védelme nemi szempontból alapvetően semleges.²³ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában összefoglalt emberi jogok az egész emberiségre vonatkoznak. A Nyilatkozat megerősíti a hátrányos

¹⁸ MCQUIGG: *i. m.* 17. o.

¹⁹ Human Rights Watch: *Unless Blood Flows*. 2013. 11. 06.

Forrás: <https://www.hrw.org/report/2013/11/06/unless-blood-flows/lack-protection-domestic-violence-hungary> (Letöltve: 2021. 02. 03.)

²⁰ Uo.

²¹ MORVAI Krisztina: *Terror a családban*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2003. 213. o.

²² RADAČIĆ, Ivana: *Human Rights Of Women and the Public/Private Divide In International Human Rights Law*. Croatian Yearbook of European Law and Policy, 2006. 443-468. o. 444. o.

²³ THOMAS – BEASLEY: *i.m.* 39. o.

megkülönböztetés elfogadhatatlanságának elvét, és kifejezi, hogy minden ember szabadon születik és egyenlő jogokkal rendelkezik.²⁴ A nemzetközi jog nemi semlegessége azonban a gyakorlatban kölcsönhatásba kerülhet olyan társadalmi struktúrákkal és közfelfogásokkal, melyek a nőt a magánélethez, a férfit a közszférához kapcsolják.²⁵ Elmondható, hogy a nők szociálisan és gazdaságilag hátrányban voltak a férfiakkal szemben, mely korlátozta lehetőségeiket a közszférában való részvételre.²⁶ A nők azonosítása a magánszférával a biológiai és társadalmi rendeltetésük alapján valósult meg, mely még inkább nehezítette a nők elleni erőszakkal szembeni fellépést. Megfigyelhető tehát, hogy a nemi szempontból semleges nemzetközi jog a gyakorlatban kölcsönhatásba kerülhet nemi alapon hátrányosan megkülönböztető hazai gyakorlatokkal és társadalmi szerkezetekkel. A hagyományos nemi szerepekhez társított sztereotípiák és elvárások kapcsolati erőszakhoz vezethetnek és hozzájárulhatnak a nők elleni erőszak legitimációjához. E nemi alapú elfogultság az ellene való fellépés hiányában oly módon beágyazódik a társadalmi struktúrába, hogy gyakran egy – látszólag az állam hatáskörén, és ezáltal felelősségén is túlmutató – társadalmi-kulturális norma megjelenési formájaként tekintenek rá, nem pedig a nők emberi jogainak megsértéseként.²⁷ Moore tanulmányában rámutat, hogy a két legfontosabb nemzetközi dokumentum a dichotómia újragondolásának tekintetében az 1968-ban elfogadott nők elleni diszkrimináció megszüntetéséről szóló nyilatkozat és az 1979-ben elfogadott nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (a továbbiakban: CEDAW) volt.²⁸ Az 1968-as nyilatkozat volt az első nemzetközi eszköz, amely kifejezte az államok nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetéssel szembeni fellépésének emberi jogi fontosságát. A nyilatkozatban deklaráltak az 1979-es CEDAW-ban váltak kötelező érvényűvé, amellyel megvalósult az államok felelőssége a nők emberi jogainak és alapvető szabadságjogainak biztosításáért, és megsértésének megelőzéséért.²⁹

A köz-és magánélet dichotómiája ma már nem jelent akadályt a családon belüli erőszak nemzetközi jogi kérdésként való elismerésének szempontjából, hiszen az államra nézve már olyan pozitív kötelezettségek is megállapíthatóak, melyek értelmében a beavatkozás követelménnyé válik az emberi jogi normák magánszemélyek közötti betartása érdekében.

²⁴ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1. cikk, 2. cikk

²⁵ MORVAI: *i.m.* 213. o.

²⁶ THOMAS– BEASLEY: *i.m.* 39. o.

²⁷ Uo.

²⁸ MOORE, Catherine: *Women and domestic violence: the public/private dichotomy in international law*. The International Journal of Human Rights, Vol. 7. No. 4. (2003), 93-128. o. 94. o.

²⁹ Uo.

2. AZ ENSZ TEVÉKENYSÉGÉNEK FEJLŐDÉSE A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK TERÜLETÉN

Az 1945-ben elfogadott ENSZ Alapokmány jelentős áttörést jelentett az emberi jogok előmozdítása tekintetében. Az Alapokmány deklarálta a diszkrimináció tilalmát, valamint hitet tett a nők és férfiak egyenjogúsága mellett. Az államokra nézve ugyanakkor nem határozott meg konkrét kötelezettségeket.³⁰ Az Alapokmány emberi jogokra vonatkozó rendelkezéseinek értelmezését elősegítő Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata szintén elismerte a nemek közötti egyenlőséget, azonban jogi kötőerővel, valamint hatékony kikényszerítési mechanizmussal nem bírt. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya „*hard law*” természetű dokumentumként már kötelezte az államokat, hogy az egyezségokmányokban meghatározott jogok gyakorlását a férfiak és a nők számára az egyenjogúság alapján biztosítsák.³¹ Fontos megjegyezni, hogy a nemi alapú hátrányos megkülönböztetés tilalmát ekkor egy szimmetrikus, nemsemleges megközelítési modell jellemezte.³² A nemek egyenlőségének előmozdítása és a nők elleni erőszakkal szembeni fellépés – beleértve a családon belüli erőszakot – a mai napig fontos feladat az ENSZ számára.

Jelen fejezetben a családon belüli erőszak kérdését az univerzális emberi jogvédelmi rendszerben vizsgálom. Arra keresem a választ, hogy a családon belüli erőszak hogyan jelenik meg a nők jogainak érvényesítése szempontjából elengedhetetlen fontosságú ENSZ dokumentumokban, illetve hogyan valósul meg a nők családon belüli erőszak elleni védelme. Ennek érdekében a CEDAW, a nőkkel szembeni megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó Bizottság 19. számú általános ajánlása és az 1993. évi nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló nyilatkozat kerül elemzésre. Kulcsfontosságú kiemelni, hogy ezen dokumentumok jelentős része – a CEDAW és kiegészítő jegyzőkönyve kivételével – ajánlás jellegű és nem bír kötelező erővel.

2.1. A nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló ENSZ egyezmény

A CEDAW New Yorkban került elfogadásra az ENSZ Közgyűlése által 1979-ben. Magyarország az 1982. évi 10. törvényerejű rendelettel hirdette ki az egyezményt, melynek 1.

³⁰ KARDOS Gábor – LATTMANN Tamás: *Nemzetközi Jog*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017. 206. o.

³¹ GILÁNYI Eszter: *A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében*. Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2015. 31. o.

³² SEBESTYÉN Andrea: *Az Isztambuli Egyezmény „helye” - A nemzetközi nőjogokat garantáló közegről, annak organikus alakulásáról*. Jogi Fórum, 2020. 02. 21. Forrás: <https://www.jogiforum.hu/hirek/41415> (Letöltve: 2021. 01. 03.)

cikke megtiltja „a nemi hovatartozás miatti minden olyan megkülönböztetést, kizárást vagy korlátozást, amelynek az a hatása vagy célja, hogy csorbítsa vagy megsemmisítse a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, polgári vagy bármely más területen fennálló emberi jogoknak és alapvető szabadságjogoknak elismerését és megvalósítását a férfiak és a nők közötti egyenlőség alapján, nők által való gyakorlatát, függetlenül családi állapotuktól.”³³ A 16. cikk „a családi kapcsolatokkal összefüggésben alkalmazott megkülönböztetéseket” is tiltja, amelyet a nemzetközi jog hagyományosan magánjellegüként kezelt. Az egyezmény preambulumban utal a nemek közötti egyenlőséget deklaráló emberi jogi egyezményekre, ugyanakkor aggódva jegyzi meg, hogy az említett dokumentumokban meghatározottak ellenére még mindig jelentős probléma a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés.³⁴ Ennek értelmében az egyezmény legfontosabb célja annak biztosítása, hogy a nők a férfiakkal egyenlő bánásmódban részesüljenek az élet különböző területein.³⁵ Šimonović szerint a hátrányos megkülönböztetés addig nemsemleges megközelítését a CEDAW végérvényesen megváltoztatta, és elfogadásával megvalósult a nők jogainak emberi jogként való elismerése és belefoglalása az ENSZ univerzális emberi jogi keretébe.³⁶

Fontos megjegyezni, hogy a „Női Jogok Egyezményeként” is emlegetett dokumentum nem rendelkezik a családon belüli erőszakról. McQuigg észrevételezi, hogy az egyezménnyel kapcsolatban éles kritikák láttak napvilágot a nemi alapú erőszak kérdéskörének kihagyása miatt.³⁷ Amint azt az már említettem, a családon belüli erőszakkal szembeni jogi fellépés a hetvenes években kezdett kibontakozni, így feltehetően a családon belüli erőszak integrálása veszélyeztette volna a szerződés elfogadottságát, hiszen a nemzetközi közösségben ekkor még nem volt konszenzus annak szabályozására. Az ENSZ tehát jelenleg nem rendelkezik kötelező erejű dokumentummal a családon belüli erőszakkal szembeni fellépésre.

A nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöbölése érdekében az egyezmény kötelezi a részes feleket, hogy minden megfelelő eszközzel olyan politikát folytassanak, mely a nők és férfiak egyenlőségének elvét mozdítja elő.³⁸ Elrendeli számukra, hogy hozzanak meg minden szükséges intézkedést – beleértve a jogszabályalkotást

³³ *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. New York, 18 December 1979, No. 20378. Kihirdette: 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről. 1. cikk.

³⁴ Uo. Preambulum.

³⁵ McQUIGG, Ronagh J.A.: *Is it time for a UN treaty on violence against women?* The International Journal of Human Rights, Vol. 22. No. 3. (2018), 305-324. o. 306. o.

³⁶ ŠIMONOVIĆ, Dubravka: *Global and Regional Standards on Violence Against Women: The Evolution and Synergy of the CEDAW and Istanbul Conventions*. Human Rights Quarterly, Vol. 36. No. 3. (2014), 590-606. o. 591. o.

³⁷ McQUIGG: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. 23. o.

³⁸ *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, 2. cikk.

is – a nők teljes mértékű fejlődésének és előrehaladásának biztosítása érdekében,³⁹ valamint a tényleges egyenlőség elérésének meggyorsítása céljából hozzanak meg átmeneti intézkedéseket.⁴⁰ Kötelezi őket, hogy számolják fel a nemi szerepekkel kapcsolatos előítéleteket és sztereotípiákat, melyek a nemek alá-fölérendeltségi viszonyain alapulnak,⁴¹ és fogadjanak el különleges intézkedéseket az anyaság védelme céljával.⁴² Ezen pozitív intézkedések előírása által az egyezmény átfogó jogi keretet hozott létre a nemek közötti egyenlőség érdemi előmozdítására.

Az egyezmény végrehajtásának ellenőrzésére a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésével foglalkozó Bizottságot (a továbbiakban: CEDAW Bizottság) hozták létre, amely az ellenőrzés legenyhébb formáját, a jelentéstételi kötelezettséget írta elő. Ennek értelmében a részes államok négyévente jelentést kötelezettek küldeni azon jogszabályalkotási, bírósági, közigazgatási vagy egyéb intézkedéseikről, amelyeket abból a célból alkalmaztak, hogy biztosítsák az egyezmény rendelkezéseinek végrehajtását.⁴³ A 2000-ben hatályba lépett kiegészítő jegyzőkönyv egy érzékenyebb ellenőrzési módszert vezetett be, hiszen annak 2. cikke alapján az egyezmény lehetőséget biztosít egyéni panasz benyújtására a részes államok valamelyikének joghatósága alá tartozó egyéneknek, egyének csoportjainak, illetve a nevükben eljáró más személyek számára, akik azt állítják, hogy az egyezményben rögzített valamely jogukat a szóban forgó részes állam megsértette.⁴⁴

³⁹ 3. cikk

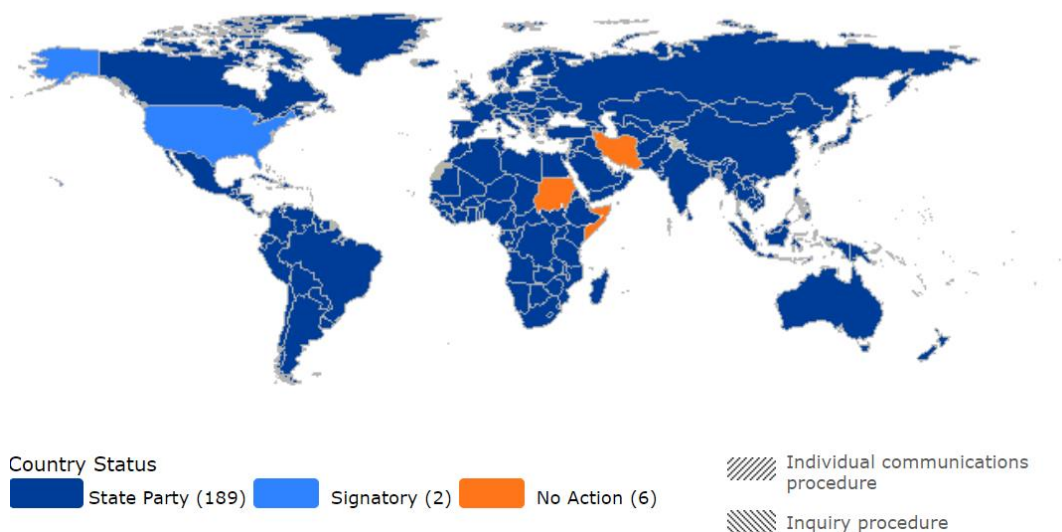
⁴⁰ 4. cikk a) pont

⁴¹ 5. cikk a) pont

⁴² 4. cikk 2. bekezdés

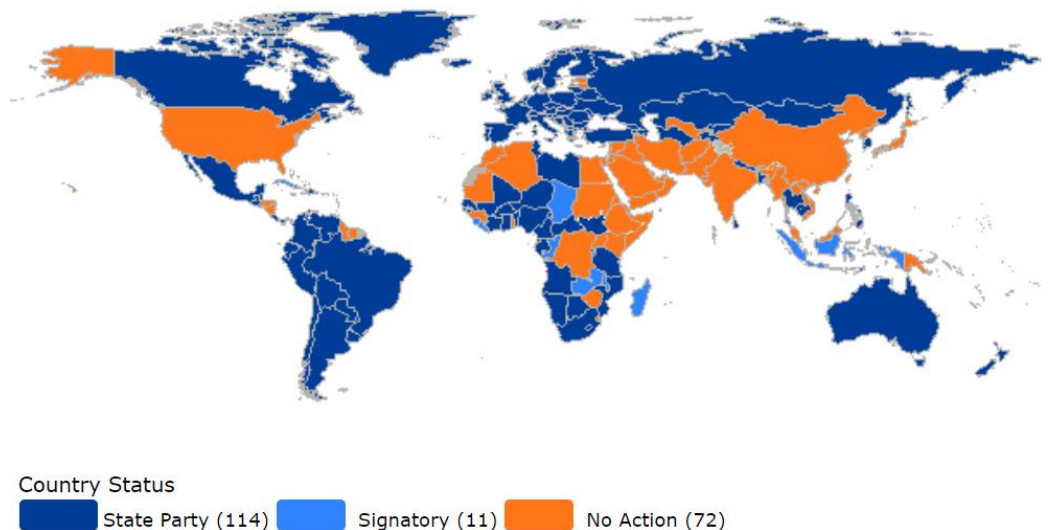
⁴³ 17. cikk 1. bekezdés

⁴⁴ *Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. New York, 6 October 1999, No. 20378. Kihirdette: 2001. évi LX. törvény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló, 1979. december 18-án, New Yorkban elfogadott Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről. 1. és 2. cikk.

1. ábra A CEDAW részes államai
(Forrás: <https://indicators.ohchr.org/>)

Az 1. ábra szemlélteti, hogy a CEDAW-hoz a nemzetközi közösség jelentős része – 189 részes állam – csatlakozott, mely az egyik legszélesebb körben elfogadott nemzetközi egyezményé teszi a CEDAW-ot. Globális elfogadottságát azonban beárnyékolja, hogy a részes államok az egyik legnagyobb számú fenntartással éltek megerősítése során, amellyel kivonták magukat a szerződés egyes rendelkezéseinek alkalmazása alól.

2. ábra A kiegészítő jegyzőkönyv részes államai
(Forrás: <https://indicators.ohchr.org/>)

A 2. ábra szemlélteti, hogy a CEDAW kiegészítő jegyzőkönyvéhez jóval kevesebb állam csatlakozott, mely vélhetően az egyéni panasz eljárás intézménye miatt alakult így.

2.2. A CEDAW Bizottság 19. általános ajánlása

A CEDAW Bizottság 1992-ben kiadott 19. számú ajánlása rendkívül fontos előrehaladásnak tekinthető, hiszen a nemi alapú erőszakot a megkülönböztetés egyik formájaként határozta meg. Az ajánlás megjegyzi, hogy a Bizottság 1989-ben elfogadott 12. számú ajánlásában azt javasolta az államoknak, hogy jelentéseikbe foglalják bele a nők elleni erőszakkal kapcsolatos intézkedéseiket. Ez alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a részes államok jelentései nem tükrözték megfelelően a nőkkel szembeni erőszak és a nemi alapú diszkrimináció, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok megsértésének szoros kapcsolatát.⁴⁵ Az egyezmény végrehajtása érdekében tehát kifejeződött az államok pozitív lépéseinek jelentősége a nők elleni erőszak minden formájának megszüntetése érdekében. Chinkin szerint a 19. számú ajánlás nyújtotta a nők elleni nemi alapú erőszak első holisztikus nemzetközi jogi definícióját.⁴⁶ Ennek értelmében a diszkrimináció fogalma kiterjed a nemi alapú erőszakra, amely a nő ellen biológiai neme miatt irányul, vagy amely a nőket aránytalanul nagymértékben érinti.⁴⁷ Beletartozik minden olyan magatartás, amely testi, szellemi vagy szexuális sérelmet, illetve szenvedést okoz, valamint az ilyen cselekményekkel való fenyegetés, kényszer és szabadságelvonás egyéb formái. Az ajánlás megállapította, hogy a nemi alapú erőszak számos nemzetközi emberi jogi egyezményben meghatározott emberi jogot sért, nevezetesen az élethez való jogot, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni védelemhez való jogot, valamint a szabadsághoz és személyes biztonsághoz való jogot.⁴⁸

Hangsúlyozza továbbá, hogy a hátrányos megkülönböztetés az egyezmény értelmében nem csupán az államok által elkövetett jogsértésekre korlátozódik, hanem az államok abban az esetben is felelősek lehetnek, ha nem járnak el kellő gondossággal a magánszemélyek közötti emberi jogi jogsértések megelőzése, kivizsgálása és büntetése tekintetében, valamint nem nyújtanak megfelelő kárenyhítést az erőszakos cselekmények áldozatainak. Az állami felelősség koncepciója e tekintetben oly módon került kifejezésre, mely meghaladta a köz- és magánszféra dichotómiáját.⁴⁹ A Bizottság a családon belüli erőszakot a nők elleni erőszak legalattomosabb formájának nevezi, és az ellene való fellépés érdekében a részes államok számára konkrét ajánlásokat fogalmaz meg. Többek között a részes államoknak megfelelő jogi

⁴⁵ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW): *CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women. 1992.*

⁴⁶ MCQUIGG: *i. m.* 24. o.

⁴⁷ CEDAW General Recommendation No. 19: *Violence against women. 1992.*

⁴⁸ 6. bekezdés

⁴⁹ MCQUIGG: *i. m.* 24. o.

és egyéb intézkedéseket kell tenniük a családon belüli erőszak leküzdésére,⁵⁰ jogorvoslati lehetőséget kell biztosítaniuk,⁵¹ szociális szolgáltatásokat kell nyújtaniuk az áldozatok számára (menedékházak, tanácsadás, rehabilitációs programok),⁵² továbbá jelentést kell készíteniük a nemi alapú erőszak minden formájáról, és ezeknek a jelentéseknek tartalmazniuk kell minden rendelkezésre álló adatot az erőszak egyes formáinak előfordulásáról és azok áldozatra gyakorolt hatásairól.⁵³ Végül, de nem utolsósorban a jelentéseknek magukba kell foglalnia a nők elleni erőszak leküzdésére tett jogi, megelőző és védőintézkedéseket, valamint az ilyen intézkedések hatékonyságáról szóló információkat.⁵⁴

2.3. Az 1993. évi Nyilatkozat a nők elleni erőszak megszüntetéséről

Az 1993. évi nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló nyilatkozat az első globális dokumentum, mely kifejezetten a nők elleni erőszakra összpontosít. A nyilatkozat 1. és 2. cikke a következőképpen határozza meg a nők elleni erőszak fogalmát: „*A nők elleni erőszak bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos cselekmény, mely testi, szexuális vagy lelki sérülést, kárt vagy sérelmet okoz vagy okozhat nőknek, beleértve az effajta tettekkel való fenyegetést, valamint a kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában.*”⁵⁵ Megjegyzi, hogy a nők elleni erőszak fogalmába beleértendő a testi, szexuális és lelki erőszak, melyet az áldozat a családon belül szenved el, továbbá a lánygyermekkel szemben megvalósuló szexuális visszaélés, a hozománnyal kapcsolatos erőszak, a házasságon belüli nemi erőszak és a női nemi szerv csonkítása.⁵⁶ A nyilatkozat a 3. cikkben felsorolja azon emberi jogokat és alapvető szabadságokat, melyek a nőket a politika, a gazdaság, a társadalom, a kultúra vagy az élet bármely más területén egyenlő mértékben megilletnek. Hivatkozik tehát az élethez való jogra, a törvény előtti egyenlőségre, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jogra, a megkülönböztetésmentességhez való jogra, a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogra, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetések tilalmára.⁵⁷

A nyilatkozat sürgeti az államokat, hogy vállaljanak kötelezettséget a nők elleni családon belüli erőszak megakadályozására és felszámolására. Előírja az adatgyűjtést és a kutatásokat a

⁵⁰ 24. bekezdés (t) pont

⁵¹ Uo. (i) pont

⁵² Uo. (iii) pont

⁵³ Uo. (u) pont

⁵⁴ Uo. (v) pont

⁵⁵ Nők joga: *Nemzetközi dokumentumok*. Forrás: <https://nokjoga.hu/nemzetkozi-dokumentumok/> (Letöltve: 2021. 02. 08.)

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ MCQUIGG.: *Is it time for a UN treaty on violence against women?* 306. o.

családon belüli erőszakos bűncselekmények mozgatórugóinak és hatásainak feltárása érdekében, ezenfelül kiemelt jelentőségű feladatnak tekinti az egészségügyi és szociális szolgáltatások biztosítását az áldozatok számára. Az államokat felszólítja minden lehetséges intézkedés megtételére az áldozatok biztonságának, valamint fizikai és pszichológiai rehabilitációjának elősegítése érdekében.⁵⁸ Az oktatás területén olyan lépéseket fogalmaz meg, melyek a nemi szerepekkel és a sztereotip elvárásokkal kapcsolatos társadalmi viselkedésminták megváltozását hivatottak elősegíteni. Kifejezi a nők jogaiért küzdő mozgalmak és civil szervezetek hozzájárulásának fontosságát a nők elleni erőszakkal szembeni hatékony fellépéséhez, és biztatja az államokat a velük való együttműködésre.⁵⁹

1995-ben, a Nők IV. Világkonferenciáján került sor a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Terv elfogadására, mely a nők elleni erőszak tekintetében – beleértve a családon belüli erőszakot – széleskörű intézkedéseket fogantatosított az államok számára. A Pekingi Cselekvési Terv az Emberi Jogok Világkonferenciáján 1993-ban elfogadott Bécsi Nyilatkozatra hivatkozva hangsúlyozta, hogy az emberi jogok egyetemesek, elválaszthatatlanok, egymástól kölcsönösen függőek és egymásra épülnek – hozzátevé, hogy a nők jogai az egyetemes emberi jogok elidegeníthetetlen, szerves és oszthatatlan részei.⁶⁰ Az ENSZ tekintetében felvetettekén kívül számos egyéb meghatározó tevékenység említhető a nők elleni erőszak kérdésében. Az Emberi Jogok Bizottsága, majd 2006-tól az Emberi Jogi Tanács is megfogalmazott ajánlásokat a nők elleni erőszakkal kapcsolatban, valamint az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különleges előadójának jelentései is meghatározóak.

Amint azt láthattuk, az ENSZ emberi jogvédelmi rendszerében számos olyan dokumentum született, mely előrelépést eredményezett a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzésének és felszámolásának vonatkozásában. Fontos azonban leszögezni, hogy ezek az anyagok „*soft law*” jellegűek, vagyis az államokra nézve nem bírnak kötelező erővel, inkább csak elérendő célokat fogalmaznak meg. Az ENSZ tehát jelenleg nem rendelkezik a nők elleni erőszakkal, így a családon belüli erőszakkal szembeni fellépésre vonatkozó kötelező érvényű dokumentummal.

2.4. A CEDAW Bizottság állásfoglalásai

A CEDAW végrehajtásának ellenőrzése céljából felállították a CEDAW Bizottságot, amely 23 magas tekintéllyel és szaktudással rendelkező szakemberből áll. A részes államoktól kapott

⁵⁸ DOMOKOS Andrea: *A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017. 33. o.

⁵⁹ KULCSÁR Eszter Adrienn: *A nők elleni erőszak az ENSZ szemszögéből*. Debreceni Egyetem, 2017.

⁶⁰ The Fourth World Conference on Women: *Beijing Declaration and Platform for Action*. Beijing, 1995. 213. bekezdés

jelentések megvizsgálásán, és az általános ajánlások előterjesztésén túl – a kiegészítő jegyzőkönyv elfogadásával – a Bizottság lehetőséget kapott arra, hogy a részes államok joghatósága alá tartozó egyének által hozzá továbbított panaszos beadványokat megvizsgálja.⁶¹ Fontos megjegyezni, hogy a CEDAW Bizottsághoz abban az esetben lehet fordulni, amennyiben az érintett az összes hazai jogorvoslati lehetőséget kimerítette, vagy a jogorvoslati eljárás indokolatlanul elhúzódik.⁶²

2.4.1. *A.T. v. Hungary*

A kiegészítő jegyzőkönyv által felállított eljárásnak köszönhetően a CEDAW Bizottság először 2005-ben hozott semlegesebb döntést az A.T. v. Hungary ügyben. A beadvány szerint a panaszost volt férje rendszeresen bántalmazta és fenyegette, azonban az áldozatnak nem volt lehetősége a menekülésre, mivel nem volt olyan menedékház, amely segítséget tudott volna nyújtani súlyos fogyatékossgal élő gyermekének. Fontos megjegyezni, hogy a magyar törvény annak idején még nem rendelkezett a távortartás kényszerintézkedéséről családon belüli erőszak esetén. Az elkövető végül elhagyta a család otthonát, alkalmi látogatásai azonban súlyos fizikai erőszakba torkolltak, melynek következményeként A.T. kórházi ellátásra szorult. A panaszos állítása szerint Magyarország megsértette a CEDAW 2. cikkében rögzített jogát, amelynek értelmében a részes felek megállapodnak abban, hogy „*minden megfelelő eszközzel és haladék nélkül olyan politikát folytatnak, amely kiküszöböli a nőkkel szembeni megkülönböztetést*, és ebből a célból kötelezettséget vállalnak arra, hogy „*beiktatják a nők és a férfiak egyenlőségének elvét nemzeti alkotmányukba, és megfelelő jogszabályokat és más intézkedéseket fogadnak el, ideértve - szükség esetén - a szankciókat is, a nőkkel szembeni mindenfajta megkülönböztetés megtiltása végett*”.⁶³ A kérelmező továbbá az Egyezmény 5. cikkének a) pontjában rögzített jogát is sérelmezte, amelynek alapján „*a részes államok kötelesek minden megfelelő intézkedést megtenni, hogy megváltozzanak a férfiak és a nők társadalmi és kulturális viselkedési formái*”.⁶⁴ A 16. cikkre is hivatkozott, amely kötelezi az államokat, hogy tegyenek meg minden szükséges intézkedést a nőkkel szemben a házassággal és a családi kapcsolatokkal összefüggésben alkalmazott megkülönböztetések kiküszöbölése végett. A Bizottság a beadvány megvizsgálása során megállapította, hogy Magyarország megsértette a CEDAW 2. cikkének a), b) és e) pontját, 5. cikkének a) pontját, valamint 16. cikkét.⁶⁵ Kijelentette, hogy a jogorvoslati eljárások képtelenek voltak megvédeni a kérelmezőt

⁶¹ *Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. 1. cikk.

⁶² Uo. 4. cikk

⁶³ *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. 2. cikk.

⁶⁴ Uo. 5. cikk a) pont

⁶⁵ A.T. v. Hungary (Communication No. 2/2003, 26 January 2005, CEDAW/C/32/D/2/2003)

volt férje erőszakos cselekedeteitől, hangsúlyozva a védelmi intézkedések hiányát. Véleményében ennek orvoslása érdekében széleskörű ajánlásokat és intézkedéseket fogalmazott meg Magyarország számára.⁶⁶

Ez volt az első olyan döntés, amelyben egy nemzetközi emberi jogi testület a családon belüli erőszakot a nemi alapú hátrányos megkülönböztetés egyik formájaként értelmezte.⁶⁷ Szeretnék visszautalni Moore meglátására, miszerint a dichotómia újragondolása tekintetében a CEDAW jelentett meghatározó áttörést. A CEDAW Bizottság a szóban forgó beadvánnyal kapcsolatos véleményében is hangsúlyozta, utalva a Bizottság 19. számú ajánlására, hogy az államok nem csupán az általuk elkövetett emberi jogi jogsértésekért felelősek, hanem pozitív kötelezettségük megakadályozni, kivizsgálni és felelősségre vonni a magánszemélyek által elkövetett jogsértéseket.⁶⁸ Ezt valósult meg a CEDAW Bizottság A.T. v. Hungary ügyben hozott határozatában is.

2.4.2. Yildirim v. Austria

A CEDAW Bizottság 2005-ben egy olyan ügyet vizsgált, amelyben a családon belüli erőszakot elszenvedő Yildirim gyilkosság áldozatává vált férje által. Yildirim állandó kapcsolatban állt a rendőrséggel férje szűnni nem akaró fenyegetéseiből kifolyólag. A rendőrség kérelmezte az ügyésztől a férj őrizetbevételét, de rendre elutasítást kapott. Az ideiglenes távoltartási határozat ellenére az elkövető szüntelenül próbált kapcsolatba lépni feleségével, telefonon keresztül gyilkossággal fenyegetőzött, majd munkahelyéről hazafelé követve leszúrta feleségét, aki behalt sérüléseibe. A CEDAW Bizottság megállapította, hogy a tényezők súlyosságából adódóan a hatóságoknak fel kellett volna ismerniük az áldozat rendkívüli veszélynek való kitettségét, és az ügyésznek nem szabadott volna elutasítania az elkövető őrizetbevételét. Ausztria tehát nem járt el kellő gondossággal az áldozat emberi jogi jogsértésének megelőzése érdekében. A Bizottság hangsúlyozta továbbá, hogy az elkövető jogai nem kerekedhetnek felül az áldozat élethez, valamint testi-lelki integritáshoz való jogán.⁶⁹

2.4.3. Goekce v. Austria

Hasonló kimenetellel végződött a Goekce v. Austria ügy, amelyben a Bizottság 2007-ben foglalt állást. Megállapította, hogy Ausztria átfogó modellt alkotott meg annak érdekében, hogy fellépjen a családon belüli erőszak ellen, mely kiterjedt a jogalkotási intézkedésekre, a polgári

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ RUDOLF, Beate – ERIKSSON, Andrea: *Women's rights under international human rights treaties: Issue of rape, domestic slavery, abortion, and domestic violence*. International Journal of Constitutional Law, Vol. 5. No. 3. (2007), 507-525. o. 521. o.

⁶⁸ Communication No. 2/2003, CEDAW/C/32/D/2/2003

⁶⁹ Yildirim v. Austria (Communication No. 6/2005, 1 October 2007, CEDAW/C/39/D/6/2005)

jogi jogorvoslatokra, a társadalom tudatosságnövelésére, az oktatásra, a szakemberek felkészítésére, valamint az áldozatok számára kialakított menedékhelyek biztosítására. Ugyanakkor megjegyezte, hogy ezen intézkedések az állami szereplők támogatottságának hiányában nem bizonyultak elégségesnek, tekintve, hogy a rendőrség tudott a családban zajló erőszakos cselekmények gyakoriságáról. Goekce halálának idején egy ideiglenes megelőző távoltató határozat volt érvényben férje ellen. A Bizottság megjegyezte, hogy az áldozat a halála előtt segélyhívást kezdeményezett, azonban a rendőrség nem sietett segítségére, így elmulasztotta kötelezettségét a cselekmény megakadályozásában. A Bizottság úgy határozott, hogy Ausztria megsértette a CEDAW 2. cikkének a), c), d), e) és f) bekezdését, vagyis nem hozta létre a nők férfiakéval azonos alapú törvényes védelmét, nem tett meg minden intézkedést, hogy kiküszöbölje a nőkkel szembeni bármely személy, szervezet által alkalmazott megkülönböztetést, valamint elmulasztotta a jogszabályalkotást azon célból, hogy módosítsák vagy hatályon kívül helyezték azokat a törvényeket, és megváltoztassák azon szokásokat, melyek a nőkkel szemben megkülönböztetést jelentenek. Ausztria továbbá megsértette az Egyezmény 3. cikkét, mely kimondja az állam kötelezettségét azon intézkedések megvalósítására, melyek a nők emberi jogainak és alapvető szabadságjogainak gyakorlását és élvezését biztosítják. Véleményében kiemelte az azonnali védelem szükségességét azon esetekben, amelyekben az elkövető valós veszélyt jelent az áldozat számára, és további ajánlásokat fogalmazott meg Ausztria számára annak érdekében, hogy kellő gondossággal járjon el a nők elleni erőszak megelőzése és kivizsgálása érdekében, valamint ennek elmulasztása esetén megfelelő szankciókkal rendelkezzen.⁷⁰

2.4.4. Jallow v. Bulgaria

A 2011-es Jallow v. Bulgaria ügyben mindkét fél tett bejelentést a hazai hatóságoknál családon belüli erőszakról. A panaszos egy gambiai származású írástudatlan nő volt, aki lányával együtt férje állandó bántalmazásának volt kitéve. Panaszja szerint a bolgár hatóságok nem részesítették férjével egyenlő bánásmódban, és nem nyújtottak számára azonos védelmet. Nehezményezte továbbá, hogy a hatóságok nem folytattak le érdemi nyomozást az őt és a lányát ért bántalmazások ügyében. A beadvány vizsgálata során a Bizottság arra a megállapításra jutott, hogy az állami szereplők döntően a férj bejelentésére és vallomására hagyatkoztak, ezenfelül nem voltak tekintettel a panaszos kiszolgáltatott helyzetére, valamint azt a tényt is figyelmen kívül hagyták, hogy a családon belüli erőszakos cselekmények nagyobb mértékben érintik a nőket, mint a férfikat. Véleménye szerint a hatóságok a nemi szerepekkel kapcsolatos

⁷⁰ Goekce v. Austria (Communication No. 5/2005, 6 August 2007, CEDAW/C39/D/5/2005)

sztereotípiákból fakadóan a férjet felsőbbrendűként kezelték, amelynek következményeképpen az ő érdekei érvényesültek. A férj érdekében intézett azonnali védelmi intézkedés hatására a panaszost nyolc hónapig elszakították lányától, és megfosztották láthatási jogától. A Bizottság úgy tartotta, hogy a panaszost és lányát nemi alapon hátrányosan megkülönböztették, mivel az állam megsértette a panaszos jogait férje viszonylatában, valamint a szülői felügyeleti jog odaítélésénél veszélyeztették a gyermek jogait és biztonságát. A Bizottság tehát úgy határozott, hogy Bulgáriai megsértette a CEDAW 2. cikkének b), c), d), e) és f) bekezdését, 5. cikkének a) és 16. cikkének c), d), f), bekezdését.⁷¹

2.4.5. S.T. v. Russia

A CEDAW Bizottság az S.T. v. Russia ügyben 2019-ben foglalt állást. A panaszos szerint Oroszország megsértette a CEDAW 2. cikkének c), d) és 5. cikkének a) bekezdését, mivel a hatóságok elmulasztották megakadályozni és kivizsgálni a férje által elkövetett súlyos fizikai és pszichológiai erőszakot. 2009-ben a panaszos feljelentést tett férje ellen, mivel az lapáttal eszméletvesztésig ütlegelte, és ennek következtében koponya-és agysérülést szenvedett. A bírósági eljárás során a férj megfélemlítette és megfenyegette házastársát, ezenfelül egyik rokona még testileg is bántalmazta S.T.-t. A bíróság végül szándékos testi sértés vádjával elítélte a bántalmazót, akit kis összegű pénzbírsággal büntettek. Az ítélet után a panaszos továbbra is férjével egy háztartásban kényszerült élni, mivel gazdasági függetlenségének hiányából fakadóan nem volt lehetősége külön lakhatásra. Az erőszakos cselekményt követően a panaszos benyújtotta a válási kérelmet, majd a válás után 2010 decemberében volt férje baltáival fenyegette, amelynek következtében a fejsze a fejét érte. A bántalmazó ezt követően nem nyújtott segítséget az eszméletlen áldozatnak. Az emberölési kísérlet után az elkövetőt letartóztatták. A sértett jelenléte nélkül megtartott tárgyalások során olyan vallomások hangzottak el a tanúk részéről, melyek a sértett provokációjának következményeként határozták meg az erőszakos cselekményt. A vádat ezután átmeneti mentális zavarra hivatkozva súlyos testi sértésnek minősítették, mondván, hogy a sértett elleni támadást saját „amorális” viselkedése váltotta ki. A CEDAW Bizottság megállapította, hogy a hatóságok nem cselekedtek megfelelő módon annak érdekében, hogy megvédjék S.T.-t a családon belüli erőszaktól, és a bíróság elmulasztotta az elkövető tetteivel arányos büntetés kiszabását, ezért Oroszország megszegte a CEDAW-ban foglalt kötelezettségeit, és megsértette S.T. jogait a 2. cikk a) és d),

⁷¹ Jallow v. Bulgaria (Communication No. 32/2011, 23 July 2012, CEDAW/C/52/D32/2011)

valamint 5. cikkének a) bekezdése értelmében. A Bizottság számos ajánlást fogalmazott meg Oroszországnak, köztük a panaszos jogainak megsértésével arányos anyagi ellentételezését.⁷²

AZ ÜGY NEVE	A DÖNTÉS ÉVE	A MEGSÉRTETT CIKKEK	A JOGSÉRTÉS OKA
A.T. V. HUNGARY	2005	2., 5., 16.	A szükséges jogalkotási intézkedések elmulasztása, nemi alapú diszkrimináció
YILDIRIM V. AUSTRIA	2005	2., 3.	A hatóságok tétlensége, a szükséges jogalkotási intézkedések elmulasztása
GOEKCE V. AUSTRIA	2007	2., 3.	A hatóságok tétlensége, nemi alapú diszkriminációja
JALLOW V. BULGARIA	2011	2., 5., 16.	A családi kapcsolatokkal összefüggésben alkalmazott diszkrimináció
S.T. V RUSSIA	2019	2., 5.	A hatóságok nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetése

3. ábra A CEDAW Bizottság állásfoglalásai a családon belüli erőszak ügyeiben

Forrás: saját szerkesztés

Amint azt láthattuk, a CEDAW Bizottság számos családon belüli erőszak ügyben foglalt állást, azonban szem előtt kell tartanunk azt a fontos tény, hogy ezen ajánlásokat az érintett állam vagy elfogadja vagy nem, és a Bizottságnak nincs lehetősége szankcionálni sem az elkövetőt, sem a mulasztásért felelős államot, valamint nem nyújthat kárenyhítést az áldozatoknak. A Bizottságnak tehát nem áll hatalmában ajánlásainak teljesítésére kényszeríteni az érintett államot.⁷³ A kikényszerítés és végrehajtás csökevényes volta miatt az univerzális normák jelentős része programnorma marad.

⁷² S.T. v Russia (Communication No. No. 65/2014, 25 February 2019, CEDAW/C/72/D/65/2014))

⁷³ MCQUIGG.: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. 123. o.

3. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI FELLÉPÉS AZ EURÓPA TANÁCS EMBERI JOGVÉDELMI RENDSZERÉBEN

Amint az már kifejezésre került, az univerzális emberi jogvédelmi rendszer jelenleg nem rendelkezik jogilag kötelező erővel bíró dokumentummal a nők elleni és a családon belüli erőszakkal szemben. Az ENSZ emberi jogvédelmi tevékenységét az Amerikai Államok Szervezete, az Afrikai Unió és az Európa Tanács egészíti ki. Érdeemes megjegyezni, hogy mindhárom regionális emberi jogvédelmi rendszer bír jogilag kötelező dokumentummal a nők elleni erőszakról. A családon belüli erőszakkal szemben az Amerikai Államok Szervezete a Belém do Pará-i Egyezmény⁷⁴ lép fel, míg az Afrikai Unió a Maputoi Jegyzőkönyv⁷⁵ keretei között biztosít jogokat a nők számára. A terjedelmi korlátok miatt az amerikai és az afrikai emberi jogvédelmi rendszer nem kerül tárgyalásra, a fejezet keretei között az Európa Tanács rendszerében vizsgálom a családon belüli erőszak kérdését.

3.1. A családon belüli erőszak elleni küzdelem fejlődése az Európa Tanács működésének keretében

Az Európa Tanács legelőször a Miniszteri Bizottság R (85) 4. számú ajánlásával lépett fel a családon belüli erőszak ellen. Az ajánlás deklarálta a család tagjainak az erőszak bármely formájával szembeni védelmének szükségességét, hangsúlyozva a nők és gyermekek fokozott veszélynek való kitettségét. A tagállamoknak a közvélemény figyelmének felhívását javasolta a családon belüli erőszak jellemzőire. Ajánlotta továbbá a közbeavatkozásért felelős személyek hivatásos gyakorlatának biztosítását, a családon belüli erőszak áldozatainak segítségét és támogatását. Az állami beavatkozással kapcsolatban is megfogalmazott ajánlásokat, mint például az intézkedések gyors megtételét, az erőszakos incidensek megakadályozását és a különleges szakértelemmel rendelkezők közbenjárását a családon belüli erőszak ügyeiben.⁷⁶ Érdekes megfigyelni, hogy az ajánlás a későbbi dokumentumokkal ellentétben nem strukturális természetű problémaként tekintett a családon belüli erőszakra, hanem azt a családon belüli konfliktusos kapcsolatok hozadékaként értelmezte.⁷⁷ Az ajánlás kritikus pontja annak megjegyzése, hogy a családon belüli erőszak ügyeiben csak akkor folytassanak eljárást, ha az áldozat úgy kívánja, vagy a közösség érdeke ezt kívánja.⁷⁸ Ebben az időszakban tehát a család

⁷⁴ *Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence against Women*, Brazil, 9 June 1994.

⁷⁵ *Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa*, Maputo, 11 July 2003.

⁷⁶ Miniszteri Bizottság R (85) 4. számú Ajánlása a családon belüli erőszakról. Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/etmb/r-85-4-csaladon-beluli-eroszakrol> (Letöltve: 2021. 02. 14.)

⁷⁷ GILÁNYI: *i.m.* 51. o.

⁷⁸ MCQUIGG.: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. 39. o.

egységének megtartása érdekében az erőszakos helyzeteket sokszor közvetítőkön keresztül igyekeztek orvosolni, mert a családi- és magánélet sérthetlenségének felfogása egyfajta pajzsként szolgált a valódi beavatkozás ellen.⁷⁹

1990-ben a Miniszteri Bizottság elfogadta az R (90) 2. számú ajánlást, amely a családon belüli erőszakkal kapcsolatos szociális intézkedésekre helyezte a hangsúlyt. Javasolta a tagállamoknak, hogy a bántalmazóval anyagi függőségben álló áldozatok számára biztosítsanak pénzügyi támogatást, szükség esetén segítsék elő menedékházakban, nőotthonokban történő elhelyezésüket.⁸⁰

A nők erőszakkal szembeni védelméről szóló Miniszteri Bizottság R (2002) 5. számú ajánlása a Miniszteri Bizottság R (85) 4. számú ajánlásával szemben megerősíti, hogy a nők elleni erőszak a nemek közötti hatalmi egyenlőtlenségek következménye, amely a társadalomban és a családban egyaránt diszkriminációhoz vezet.⁸¹ Az Isztambuli Egyezményhez tartozó *Explanatory Report* szerint az ajánlás mérföldkőnek számított, hiszen átfogó stratégiai keretet állított fel a nők elleni erőszak megelőzéséhez és az áldozatok védelméhez. Azt ajánlja a tagállamoknak, hogy „ismerjék fel, hogy az államok kötelezettsége, hogy kellő szorgalommal teljesítsék az erőszakos cselekmények megelőzését, nyomozását és megbüntetését, függetlenül attól, hogy e cselekményeket az állam vagy magánszemély követi el, valamint biztosítsák az áldozatok védelmét”.⁸² A családon belüli erőszak vonatkozásában az ajánlás mellékletének 58. paragrafusára széleskörű intézkedéseket fogantatosított, úgymint a családon belüli erőszak minden formájának bűncselekménnyé minősítését; a veszélyben lévő személy tartózkodási helyére történő belépés lehetővé tételét a rendőrség számára; az elkövető őrizetbevételét és bíró előtt történő megjelenésének biztosítását; az elkövető áldozattal való kontaktusának megtiltását; a rendőrségre, az egészségügyi és szociális szolgáltatásokra egyaránt vonatkozó kötelező eljárási protokollok kialakítását; az áldozatvédelmi szolgálatok alapítását; valamint az intézmények közötti zavartalan együttműködés biztosítását.⁸³

2002-ben a Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése az 1582 (2002) 1. számú ajánlást fogadta el a nők elleni családon belüli erőszakról. Az ajánlás a következőképpen határozott a családon belüli erőszakról: „A családon belüli erőszak a nők elleni erőszak legelterjedtebb formája,

⁷⁹ CHOUDHRY, Shazia: *Towards a Transformative Conceptualisation of Violence Against Women - A Critical Frame Analysis of Council of Europe Discourse on Violence Against Women*. The Modern Law Review Vol. 73. No. 3. (2016) 406-441. o. 424. o.

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Miniszteri Bizottság Rec (2002)5 számú Ajánlása a tagállamok számára a nők erőszakkal szembeni védelméről. Elérhető: http://www.europatanacs.hu/pdf/COE_CM_Rec__2002__5.pdf (Letöltve: 2021. 02. 14.)

⁸² Miniszteri Bizottság Rec (2002)5 számú Ajánlása a tagállamok számára a nők erőszakkal szembeni védelméről. II.

⁸³ Uo. Melléklet. 58. bekezdés

melynek következményei az áldozatok életének sok területére hatást gyakorolnak – ide tartozik a lakhatás, egészség, oktatás, és az ahhoz való jog, hogy életüket félelem nélkül, és az általuk kívánt módon élhessék. Ez az elterjedt jelenség minden európai országban gyakori és jelenléte nem korlátozódik egyetlen speciális társadalmi csoporthoz vagy réteghez sem. A családon belüli erőszak sokféle formát ölthet - úgymint fizikai erőszak, szexuális abúzus és nemi erőszak, fenyegetés és megfélemlítés -, és bűncselekményként kell elismerni.”⁸⁴ Az ajánlás megállapította, hogy a családon belüli erőszakot még mindig magánügynek tekintik ahelyett, hogy társadalmi és politikai problémaként, valamint az emberi jogok megsértéseként kezelnék.⁸⁵ Továbbá felhívta az államok figyelmét, hogy kötelességük minden családon belüli erőszakos cselekmény megelőzése, nyomozása és megbüntetése, illetve az áldozatok védelme.⁸⁶ Részletes ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamok számára a megelőzéssel és a családon belüli erőszak áldozataival kapcsolatban, valamint a megteendő jogi intézkedésekkel összefüggésben.

Az Isztambuli Egyezmény megszületése az Európa Tanács 2002 óta folytatott munkájának eredménye.⁸⁷ A nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzésére és felszámolására felállított munkacsoport (Task Force to Combat Violence against Women, including Domestic Violence) a nemzetközi intézkedések értékelése során arra a következtetésre jutott, hogy egy összehangolt jogi szabályozás – mely a védelem és támogatás megegyező szintjét biztosítja az áldozatok számára – elengedhetetlen fontosságú a hatékony fellépés érdekében. A munkacsoport szerint az Emberi Jogok Európai Egyezménye nem biztosít megfelelő védelmet a nemi alapú erőszak áldozatainak, ezért egy célzott emberi jogi egyezmény megalkotása szükséges, mely a Miniszteri Bizottság R (2002) 5. számú ajánlásában foglalt intézkedéseket jogilag kötelezővé teszi a tagállamok számára. 2008-ban a Miniszteri Bizottság felállította a nőkkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzésével és felszámolásával foglalkozó ad hoc bizottságot (CAHVIO), hogy készítse elő az Európa Tanács jövőbeli egyezményét.⁸⁸ A bizottság 2010 decemberében véglegesítette az egyezmény szövegét, amelyet 2011. április 7-én fogadott el a Miniszteri Bizottság.

⁸⁴ Európa Tanács Parlamenti Közgyűlés 1582 (2002)1 számú Ajánlása a nők elleni családon belüli erőszakra. 1. bekezdés

⁸⁵ Uo. 2. bekezdés

⁸⁶ Uo. 4. bekezdés

⁸⁷ GILÁNYI: *i.m.* 61. o.

⁸⁸ *Historical background.* Council of Europe. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background> (Letöltve: 2021. 02. 16.)

3.2. Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról

Az Isztambuli Egyezmény egyértelműen kijelenti, hogy a nőkkel szembeni erőszak az emberi jogok megsértése és a nőkkel szembeni megkülönböztetés formája. Fontos megjegyezni, hogy a családon belüli erőszak fogalma először került meghatározásra jogilag kötelező erejű nemzetközi egyezményben. Terjedelme (12 fejezet, 81 cikk) már önmagában előre jelzi, hogy a legszéleskörűbb nemzetközi dokumentum, mely a családon belüli erőszak kezelésével hivatott foglalkozni.⁸⁹

3.2.1. Fogalommeghatározások

Az Egyezmény címét és szövegét vizsgálva egyfajta fogalmi elhatárolás figyelhető meg a családon belüli erőszak és a nők elleni erőszak között. McQuigg szerint ez a megközelítés kétfajta célt szolgál: 1) rávilágít az egyezmény családon belüli erőszaknak tulajdonított rendkívüli fontosságára, 2) elismeri, hogy a férfiak is válhatnak családon belüli erőszak áldozatává.⁹⁰ A 3. cikk b) bekezdése a következőképpen határozza meg a családon belüli erőszak fogalmát: „*a fizikai, a szexuális, a pszichológiai vagy a gazdasági erőszak mindazon cselekményei, amelyek a családon vagy a háztartási egységen belül, vagy a volt vagy a jelenlegi házastársak vagy partnerek között történnek, függetlenül attól, hogy az elkövető az áldozattal azonos helyen élt vagy élt-e*”.⁹¹ Érzékelhető a családon belüli erőszak nemsemleges meghatározása, amelyre ráerősít a 2. cikk 2) bekezdése is, ami arra ösztönzi a részes feleket, hogy a családon belüli erőszak minden áldozata tekintetében alkalmazzák az egyezményt. A hangsúly ugyanakkor a női áldozatokon van, hiszen a 2. cikk 1) bekezdése megállapítja, hogy a családon belüli erőszak aránytalanul érinti a nőket. Az ENSZ vonatkozó dokumentumai tekintetében egy aszimmetrikus megközelítést figyelhettünk meg, jó példa erre a CEDAW Bizottság 19. számú általános ajánlása, mely szerint a diszkrimináció fogalma kiterjed a nemi alapú erőszakra (a családon belüli erőszakban is alakot ölthet), amely a nő ellen azért irányul, mert nő, vagy amely a nőket aránytalanul nagymértékben érinti.⁹² Látható tehát, hogy az ajánlás a családon belüli erőszakot a nemi alapú erőszak egyik formájaként határozta meg, mely a nők elleni diszkriminációként lett definiálva. A nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló 1993. évi

⁸⁹ CHOUDHRY: *i.m.* 435. o.

⁹⁰ MCQUIGG, Ronagh J.A.: *What potential does the Council of Europe Convention on Violence against Women hold as regards domestic violence?* The International Journal of Human Rights, Vol. 16. No. 7. (2012), 947-962. o. 948. o.

⁹¹ *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.* Istanbul, 11 May 2011, CETS No. 210. 3. cikk b) bekezdés

⁹² *CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women. 1992.*

nyilatkozat fogalom meghatározása is hasonló szemléletet tükröz, hiszen a nők elleni erőszak fogalmába beleérti azt a testi, szexuális és lelki erőszakot, melyet az áldozat a családon belül szenved el. A 4. cikk 3) bekezdése előírja, hogy az egyezmény rendelkezéseinek végrehajtását a részes felek kötelesek a nemen alapuló megkülönböztetés nélkül biztosítani, ugyanakkor ugyanezen cikk 4) bekezdése hangsúlyozza, hogy a nemi alapú erőszak megelőzéséhez és a nők ilyen erőszakkal szembeni védeleméhez szükséges különleges intézkedések nem minősülnek megkülönböztetésnek. A különleges intézkedésekről a CEDAW 4. cikkének 2) bekezdése is határoz, szintén hangsúlyozva, hogy ezeket nem lehet megkülönböztető jellegűnek minősíteni. Az ENSZ dokumentumokkal szemben továbbá lényeges újítás a gazdasági erőszak cselekményének bevezetése a családon belüli erőszak megnyilvánulási formái közé.

Megállapítható tehát, hogy az Isztambuli Egyezmény egy sokkal szofisztikáltabb és érzékenyebb megközelítést alkalmaz a családon belüli erőszak fogalmának meghatározása során, mint az ENSZ dokumentumai. Progresszívnek tekinthető továbbá, hogy az egyezmény egynemű párokra is alkalmazható.

3.2.2. Állami kötelezettségek és a kellő gondosság

Az állami kötelezettség – amint az a dolgozatban már tárgylásra került – felbecsülhetetlen szerepet játszott a családon belüli erőszak emberi jogi kérdésként való elismerése tekintetében. Láthattuk, hogy az ENSZ dokumentumai által a köz-és magánszféra dichotómiája mára feloldódott a nemzetközi jogban. Annak ellenére, hogy a CEDAW nem rendelkezett a családon belüli erőszakról, a CEDAW Bizottság 19. számú általános ajánlásának értelmezése révén az államok abban az esetben is felelőssé váltak, ha nem jártak el kellő gondossággal a magánszemélyek közötti emberi jogi jogsértések megelőzése, kivizsgálása és büntetése tekintetében. Az ENSZ Közgyűlés 1993. évi nyilatkozata a nők elleni erőszak megszüntetéséről szintén sürgeti az államokat, hogy vállaljanak kötelezettséget a nők elleni családon belüli erőszak megakadályozására és felszámolására. Az Isztambuli Egyezmény 5. cikkének 2) bekezdésében az állam felelősségét a magánszférára vonatkozóan határozza meg, amelynek értelmében a felek vállalják, hogy megteszik a szükséges jogalkotási és más intézkedéseket, valamint kellő gondossággal járnak el a nem állami szereplők által elkövetett erőszakos cselekmények megelőzése, kivizsgálása, megbüntetése és a jóvátétel biztosítása érdekében.⁹³

⁹³ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, 5. cikk.

3.2.3. Rendelkezések a családon belüli erőszakról

Az Isztambuli Egyezmény II. fejezete a részes feleket integrált szakpolitikák végrehajtására, adatgyűjtésre és kutatásra kötelezi az egyezménybe fogalt erőszak minden formája, így a családon belüli erőszak tekintetében is. Az intézményközi kooperáció fontossága vitathatatlaná vált a családon belüli erőszak problémájának komplexitása végett, gondolhatunk a nőszerkezetek által fenntartott menedékházakra, a szociális ellátórendszer szerepére, az egészségügyi intézmények felelősségére, a rendőrségi fellépésre, a jogi környezetre, valamint a szakmapolitikai intézmények kutatási tevékenységére. Fontos, hogy az érintett szervezetek hatékonyan kommunikáljanak egymással, megosszák a rendelkezésükre álló tapasztalatokat, és együttműködve hajtsák végre a megfelelő intézkedéseket.⁹⁴

Az egyezmény III. fejezete a megelőzéssel kapcsolatban fogalmaz meg kötelezettségeket az államok számára. A probléma kiindulópontjának a sztereotip női és férfi szerepeket, a nők alsóbbrendűségének gondolatán alapuló szokásokat, hagyományokat tekinti, és célja ezen kulturális és társadalmi viselkedésminták megváltoztatása. Amint arra már rávilágítottam, a társadalomban még mindig elterjedtek azon nézetek, melyek szerint a családon belüli erőszak a családi élet természetes velejárója.⁹⁵ Ebből kifolyólag a társadalom tudatosságnövelése és oktatása nélkülözhetetlen fontosságú a megelőzés tekintetében. Conelly és Cavanagh szerint, ha a jogi intézkedések nem párhuzamosak a családon belüli bántalmazást övező félreértések és mítoszok eloszlatását célzó oktatási programokkal, akkor azok kevésbé bizonyulnak hatékonyak.⁹⁶ Galajda szerint is a válasz az oktatásban keresendő, hiszen a probléma csak attitűdváltással és rendszerszemléletű, horizontális együttműködéssel kezelhető.⁹⁷ Következésképpen az egyezmény 14. cikke rendkívül üdvözlendő, hiszen az oktatásba beilleszti a nemi szerepek sztereotípiamentes, kölcsönös tiszteleten alapuló gyakorlatát és az erőszakmentes konfliktusmegoldást. Az ENSZ emberi jogi eszközei is jelentős figyelmet fordítottak a társadalom tudatosságnövelésének fokozására, gondolhatunk a Bizottság 19. általános ajánlására vagy a Pekingi Cselekvési Tervre, melyek szintén előírják a szemléletváltoztatást célba vevő oktatási programok bevezetését.⁹⁸ Az egyezmény a

⁹⁴ NANE Egyesület – PATENT Egyesület: *Szakmai módszertani útmutató a párkapcsolati erőszak elleni hatékony fellépésre*. Budapest, 2012. 32-33. o.

⁹⁵ BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós: *i.m.* 20.7.

⁹⁶ MCQUIGG, Ronagh J.A.: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. Routledge, Agingdon. 88. o.

⁹⁷ GALAJDA Ágnes: *A családon belüli erőszak kérdésének megközelítése és kezelésének lehetőségei bírói szemszögből*. Az előadás elhangzott 2008. május 11-én az ILEA-n a családon belüli erőszak kérdéseiről a TAIEX szervezésében tartott konferencián.

⁹⁸ The Fourth World Conference on Women: *Beijing Declaration and Platform for Action*. Beijing, 1995. 126. paragrafus (a) pont.

szakemberképzés fontosságának is hangot ad, kötelezi a részes feleket, hogy nyújtsanak képzést a családon belüli erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek számára a bántalmazás megelőzéséről, felismeréséről és a másodlagos viktimizáció elkerüléséről. Davidson szerint annak ellenére, hogy az áldozattá vált nők gyakran veszik igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat, a bántalmazás ténye gyakran felismeretlenül marad az egészségügyi szakemberek felkészületlensége miatt.⁹⁹ A szakemberképzésről a 19. számú általános ajánlás is hasonlóan vélekedik, kiemelve az igazságszolgáltatás, a bűnüldözés, a közigazgatás és az egyéb területen dolgozó szakemberek érzékenyítő képzését.¹⁰⁰ A megelőzés érdekében továbbá ösztönzi a magánszektor, az információs és kommunikációs technológia szektor, a médiát, hogy járuljanak hozzá a szakpolitikák kidolgozásához, végrehajtásához, és a helyes szemléletmódot juttassák el a társadalom széles rétegéhez.

Az egyezmény III. fejezete az áldozatok fokozott védelmének és támogatásának szükségességét ismeri el. Ennek keretében az áldozatok számára olyan szolgáltatásokat kell biztosítani, mint a jogi és pszichológiai tanácsadás, a pénzügyi támogatás, az oktatás és munkahelytámogatás. Az akut segítségnyújtás érdekében menedékhelyeket kell kialakítani, és éjjel-nappal ingyenesen hívható segélyvonalakat kell létesíteni. A 19. számú általános ajánlás is hasonló intézkedéseket határozott meg, kötelezte az államokat az áldozatok biztonságát és szükségleteit középpontba helyező szolgáltatások biztosítására, beleértve a menedékházak és a tanácsadói, rehabilitációs programok létrehozását.¹⁰¹

Az V. és VI. fejezet az anyagi és az alaki joggal kapcsolatban fogalmaz meg figyelemreméltó kötelezettségeket. A részes feleknek polgári jogi jogorvoslatokat kell biztosítani az áldozatok számára, mind az elkövetőkkel, mind az állami hatóságokkal szemben, továbbá garantálniuk kell megfelelő kártalanításukat. A 19. számú általános ajánlás is szót ejt a jogorvoslatok és a kártérítés biztosításának fontosságáról.¹⁰² A 31. cikk a szülői felügyeleti jogot és a láthatási jogot szabályozza, ami – amint azt láthattuk a Jallow v. Bulgaria ügyben – fontos relevanciával bír a családon belüli erőszakos esetek tekintetében. Előírja, hogy a láthatási és a szülői felügyeleti jog rendezésének a gyermekek jogainak és biztonságának garantálásával kell megvalósulnia.¹⁰³ A VI. fejezet részletes eljárási rendelkezéseket tartalmaz. Kötelezi a

⁹⁹ DAVIDSON – GRISSO – MORENO – GARCIA – KING – MARCHANT: Training programs for healthcare professionals in domestic violence. In: *Database of Abstracts of Reviews of Effects (DARE): Quality-assessed Reviews*, Centre for Reviews and Dissemination, York, 2001.

¹⁰⁰ CEDAW General Recommendation No. 19. 24. bekezdés (b) pont

¹⁰¹ Uo. 14. cikk 24. bekezdés (iii) pont

¹⁰² Uo. 14. cikk 24. bekezdés (i) pont

¹⁰³ Council of Europe: *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Istanbul, 11.V.2011. 176. bekezdés

részes feleket, hogy a családon belüli erőszakkal kapcsolatban hatékony nyomozást és büntetőeljárást kezdeményezzenek az áldozatok jogainak figyelembevételével.¹⁰⁴ Előírja a bűnüldöző hatóságok számára, hogy azonnal és megfelelő módon reagáljanak. A CEDAW Bizottság elé vitt esetekből is láthattuk, hogy amennyiben a rendőrség időben reagált volna a családon belüli erőszakos esetre, a bűncselekmény megakadályozhatóvá vált volna. Az 55. cikk elrendeli, hogy a nyomozás vagy a vádemelés ne kizárólag az áldozat bejelentésétől függjön, továbbá, hogy a büntetőeljárás abban az esetben is folytatódjon, ha az áldozat visszavonja panaszát. Ez különösen nagy jelentőséggel bír a családon belüli erőszak ügyekben, hiszen gyakran előfordul, hogy az áldozat visszavonja a feljelentését, például a bántalmazótól való félelem vagy szégyenérzet miatt.¹⁰⁵ Az 56. cikk speciális védőintézkedéseket fogalmaz meg az áldozatok jogainak és érdekeinek fokozott védelme érdekében. A büntető igazságszolgáltatás rendszerének ideális működéséről a 19. számú általános ajánlás is határozott, kifejezve, hogy a családon belüli erőszakkal szembeni törvényeknek biztosítaniuk kell a nők integritásának és méltóságának tiszteletben tartását.

Az alábbi táblázat a dolgozatban részletezett nemzetközi dokumentumok családon belüli erőszakkal összefüggésbe hozható rendelkezéseit tartalmazza összefoglaló jelleggel.

	CEDAW	CEDAW Bizottság 19. általános ajánlása	Nyilatkozat a nők elleni erőszak megszüntetéséről	Isztambuli Egyezmény
A családon belüli erőszak megjelenése	x	✓	✓	✓
Állami kötelezettségek és kellő gondosság	✓	✓	✓	✓
Intézményközi együttműködés, adatgyűjtés	x	✓	✓	✓
Tudatosságnövelés	✓	✓	✓	✓
Oktatás	✓	✓	✓	✓
Támogatási szolgálatok (pl: menedékhelyek, pénzügyi támogatás, pszichológiai tanácsadás)	x	✓	✓	✓
Szülői felügyeleti jog, láthatási jog	x	x	x	✓

¹⁰⁴ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, 49. cikk.

¹⁰⁵ MCQUIGG: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. 104. o.

Büntetőjogi szankciók, jogorvoslati lehetőségek	x	✓	✓	✓
Súlyosító körülmények	x	x	x	✓
Azonnali reagálás a bűnüldöző hatóságok részéről	x	x	x	✓
Távoltartás	x	x	x	✓
Hivatalból induló eljárások	x	x	x	✓

4. ábra A CEDAW, a 19. számú általános ajánlás, a nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló nyilatkozat és az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek összehasonlítása

Forrás: saját szerkesztés

Az Isztambuli Egyezmény egyik legnagyobb erénye a benne foglalt rendelkezések kiemelkedő részletessége. Amint azt a táblázat alapján is láthatjuk, összességében nem tartalmaz új lépéseket, hiszen a rendelkezések nagy része már megfogalmazásra került az ENSZ dokumentumokban. Tulajdonképpen kiegészíti, kihangsúlyozza és kodifikálja az ENSZ által lefektetett normákat.¹⁰⁶ Érzékelhető azonban, hogy az egyezmény olyan aspektusokra is kitér, amelyek a családon belüli erőszakos cselekmények tekintetében kiemelkedő relevanciával bírnak (pl: szülői felügyeleti jog, láthatási jog, azonnali távoltartás, hivatalból induló eljárások), és túlmutatnak az eddigi vívmányokon. A kardinális különbség az ENSZ által létrehozott eszközök (a CEDAW kivételével) és az Isztambuli Egyezmény között az utóbbi jogilag kötelező ereje.¹⁰⁷

3.2.4. Az ellenőrzési rendszer

Az Isztambuli Egyezmény végrehajtásának ellenőrzéséért a nőekkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak elleni fellépés szakértői csoportja (a továbbiakban: GREVIO) felelős, amely 10-15 nagy erkölcsi tekintélyű és szakképzettségű személyből áll, akiket az egyezmény részes feleinek képviselőiből álló Részes Felek Bizottsága választ négyéves időtartamra.¹⁰⁸ Hasonlóan a CEDAW-hoz, a részes feleknek jelentéstételi kötelezettsége van, melyet a GREVIO által készített kérdőív alapján kell benyújtaniuk az Európa Tanács főtítkárához. A jelentéseknek tartalmazniuk kell az egyezményt átültető jogalkotási és jogalkalmazási intézkedéseket, amelyeket a GREVIO az érintett részes fél képviselőivel együttműködésben vizsgál meg.¹⁰⁹ Az értékeléseket körönként végzik, amelyek során a GREVIO meghatározza

¹⁰⁶ SEBESTYÉN Andrea: *Az Isztambuli Egyezmény alapelvei*. Közjogi Szemle, No. 11. Vol. 3. (2018), 61-68. o. 63. o.

2018. 1. o.

¹⁰⁷ Uo. 108. o.

¹⁰⁸ *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, 66. cikk

¹⁰⁹ Uo. 68. cikk

azokat a rendelkezéseket, amelyeket az ellenőrzési eljárás során értékelni fognak, majd kiküldi a kérdőíveket. McQuigg szerint számos előnye lehet ennek a módszernek, többek között egy sokkal részletesebb ellenőrzést tesz lehetővé, amelynek során a GREVIO hatékonyabban képes ellátni feladatát, megakadályozva az időbeli lemaradást, mely az ENSZ emberi jogvédelmi mechanizmusainak jelentős gondot okozott.¹¹⁰ Az értékelés után a GREVIO jelentéstervezetet készít, amelyben az értékelés során feltérképezett problémákra vonatkozóan javaslatokat fogalmaz meg, majd elküldi észrevételezésre a részes félnek. Ezután a GREVIO továbbítja a jelentést a Részes Felek Bizottságának, amely ajánlásokat fogadhat el a GREVIO jelentésének és következtetéseinek végrehajtása érdekében.

Érdekes azonban, hogy az ellenőrzési mechanizmus részletes természetének ellenére az egyezmény – a CEDAW kiegészítő jegyzőkönyvével szemben – nem nyújt lehetőséget egyéni panaszeljáráásra.¹¹¹ A következő fejezetben megkísérlek rámutatni ennek miérettjeire.

¹¹⁰ MCQUIGG: *i.m.* 116. o.

¹¹¹ MCQUIGG.: *A Contextual Analysis of the Council of Europe's Convention on Preventing and Combating Violence against Woman.* 379. o.

4. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ESETJOGÁBAN

Az Emberi Jogok Európai Egyezményében (a továbbiakban: EJE) vállalt kötelezettségek tiszteletben tartásának biztosítása céljából alakult meg az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB).¹¹² Az Isztambuli Egyezményhez tartozó *Explanatory Report* szerint az EJEB joggyakorlata meghatározó szerepet játszott az egyezmény megszövegezése során.¹¹³ Az EJEB 2007 óta foglalkozik a családon belüli erőszak kérdésével, és azóta számos ügyben szolgáltatott igazságot az áldozatoknak. Az EJEB ezzel tulajdonképpen elismerte, hogy a családon belüli erőszak az emberi jogok megsértéseként értelmezendő. A Bíróság elé került ügyek alapján megállapítható, hogy a kérelmezők az EJE 2. cikkének (élethez való jog), 3. cikkének (kínzás tilalma), 8. cikkének (magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), valamint 14. cikkének (hátrányos megkülönböztetés tilalma) megsértésére hivatkozva nyújtották be kérelmüket.¹¹⁴ A jogesetek kiválasztása során arra törekedtem, hogy bemutassam az EJEB ítélezési gyakorlatának fejlődését, így a jogesetekben olyan aktusokkal találkozhatunk, amelyekkel a Bíróság korábban nem foglalkozott, és amelyek megítélésével jelentős változást hozott a családon belüli erőszakkal szembeni fellépésben. Céлом továbbá, hogy az vizsgált ügyek körülményeiből és az EJEB döntéseiből következtetve rámutassak az Isztambuli Egyezményben foglalt rendelkezések fontosságára.

4.1. Kontrova v. Slovakia

A Bíróság először a Kontrova v. Slovakia ügyben hozott döntést családon belüli erőszakról. Ebben az ügyben a kérelmező 2002 novemberében fizikai erőszak vádjával tett feljelentést férje ellen a nemzeti hatóságoknál. Később azonban férje kíséretében visszavonta panaszát. 2002 decemberében a férj lelőtte közös gyermekeiket. A panaszos állítása szerint a rendőrség tudatában volt férje fenyegető és bántalmazó magatartásának, mégsem tett eleget azon kötelezettségének, hogy megóvjja gyermekei életét.

Az EJEB megállapította, hogy Szlovákia megsértette az EJE 2. cikkét, mivel elmulasztotta megvédeni a kérelmező gyermekeinek életét. A Bíróság szerint a kérelmező családjának helyzete ismert volt a helyi hatóságok előtt a 2002-es novemberi feljelentés és a decemberi

¹¹² *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome, 4 January 1950, No. 2889. Kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.* 19. cikk.

¹¹³ Council of Europe: *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.* Istanbul, 11.V.2011.

¹¹⁴ FARKAS Edina: *A családon belüli erőszak az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában.* Nyíregyháza, 2017.

segélyhívásokból kifolyólag, és a hatályos jogszabályoknak megfelelően a rendőrségnek kötelessége lett volna megkezdeni az ügygel kapcsolatos nyomozást, valamint büntetőeljárást kellett volna kezdeményeznie a kérelmező férjével szemben. Megfelelő nyilvántartást kellett volna vezetnie a segélyhívásokról, valamint cselekednie kellett volna azon állítás fényében, miszerint a férj lőfegyverének használatával fenyegetőzött. A szlovák kormány elismerte, hogy a rendőrség elmulasztotta kötelezettségeit, és ez a mulasztás a kérelmező gyermekeinek életébe került. Az EJEB ezenkívül azt is megállapította, hogy az EJEE 13. cikke is megsérült, ugyanis a kérelmező nem részesült kártérítésben.¹¹⁵

A jogeset szemlélteti, hogy milyen fontos lenne, ha a nyomozás nem függene teljes mértékben az áldozat panaszától, így az Isztambuli Egyezmény rendelkezése a hivatalból induló eljárásokról rendkívül üdvözlendő.

4.2. Opuz v. Turkey

Az EJEB legismertebb és legtöbbet idézett esete a családon belüli erőszak témájában az Opuz v. Turkey ügy.¹¹⁶ A kérelmezőt és annak édesanyját több éven keresztül fenyegette és bántalmazta a kérelmező férje, életveszélyes sérüléseket okozva ezáltal az áldozatoknak. Egy kivételtől eltekintve a férj ellen nem indult büntetőeljárás, mivel az áldozatok visszavonták panaszukat, azonban vallomásuk szerint ezt a bántalmazó állandó halálos fenyegetései miatt tették. A kérelmezőt 1998-ban késsel megsebesítette férje, azonban az államügyész szerint nem volt elég bizonyíték a vádhoz, így az ügyet ejtették. Ebben az évben a férj autóval elgázolta a kérelmezőt és édesanyját, súlyos sérülést okozva anyósának. Büntetőeljárás vette kezdetét, amelyért az elkövető pénzbüntetést kapott. 2001-ben hét alkalommal szúrta meg feleségét, amelyet ugyancsak pénzbírsággal büntettek. A két nő panaszt tett a hatóságoknál az őket ért fenyegetések miatt, attól tartva, hogy életük veszélyben forog. 2002-ben elhatározták, hogy elköltöznek, azonban a menekülés során a férj lelőtte anyósát, aki belehalt sérüléseibe. 2008-ban az elkövetőt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, de mivel a bíróság úgy állapította meg, hogy cselekményét provokáció hatására tette, büntetését mérsékeltek.

Az EJEB megállapította, hogy Törökország megsértette az EJEE 2. és 3. cikkét. Megállapítása szerint a török hatóságok tudtak vagy tudniuk kellett volna a kérelmező életét fenyegető veszélyről, de elmulasztották megtenni a megfelelő intézkedéseket a kérelmező védelme érdekében. Törökország nem dolgozta ki és nem alkalmazta azokat az eszközöket, amelyek hatékony védelmet nyújtottak volna a családon belüli erőszak áldozatainak. Az EJEB kiemelte

¹¹⁵ Kontrova v. Slovakia (application no. 7510/04).

¹¹⁶ MCQUIGG: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. 64. o.

továbbá, hogy a török hatóságnak folytatnia kellett volna a vizsgálatot és a nyomozást, valamint nem szabadott volna figyelmen kívül hagynia, hogy a kérelmező férje nyomására vonta vissza panaszait. A büntetőeljárást tehát az áldozat kívánságától függetlenül is folytatni kellett volna. Törökország tehát nem teljesítette a kellő gondosság követelményét, megsértve ezzel az egyezmény 2., valamint 3. cikkét, hiszen a kérelmező sérülései olyan súlyosnak bizonyultak, mely kimerítette a kegyetlen bánásmód kritériumait.

Fontos megjegyezni, hogy a EJE az is megállapította, hogy – családon belüli erőszak ügyében elsőként – az egyezmény 14. cikke (hátrányos megkülönböztetés tilalma) is megsértült, tekintve, hogy a területen a családon belüli erőszak áldozatai túlnyomórészt nők, és a hatóságok hátrányosan megkülönböztető magatartása miatt Törökország nem lépett fel megfelelően a családon belüli erőszakkal szemben.¹¹⁷ Az ügy kapcsán lényeges ismételni, hogy az Isztambuli Egyezmény elismeri, hogy a nőkkel szembeni erőszak a megkülönböztetés egyik formája, és a kapcsolati erőszak aránytalanul érinti a nőket.

4.3. Kalucza v. Hungary

A kérelmező élettársi kapcsolata 2007-ben ért véget, amelyet követően az élettárs Kalucza akarata ellenére is a lakásban tartózkodott. A kérelmező számos alkalommal tett feljelentést élettársa ellen erőszakos közöszülés, testi bántalmazás és zaklatás miatt. A magyar hatóságok kezdetben felmentették az élettársat az ellene emelt vádak alól, majd felfüggesztett szabadságvesztésre és pénzbírságra ítélték testi sértés miatt. A kérelmezőt szintén elítélte a bíróság súlyos testi sértés elkövetése végett. A büntetőeljárások alatt a kérelmező két alkalommal kezdeményezett távoltageást élettársával szemben, amelyet a bíróság – azon indokkal, hogy mindkettő hibásak voltak a kapcsolatuk megromlásáért – másfél év elteltével elutasított. Ez idő alatt számos orvosi láttelelet készült a kérelmező sérüléseiről. A kérelmező szerint a magyar hatóságok nem védték meg az állandó fizikai és pszichológiai bántalmazástól, és ezzel megszegték az egyezmény 2., 3., 8., és 13. cikkét.

Az EJE megállapította, hogy a magyar hatóságok nem tettek eleget kötelezettségeiknek, nem védték meg a kérelmezőt élettársa erőszakos magatartásától, megsértve az egyezmény 8. cikkét (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog). Az EJE ezen kívül azt is megjegyezte, hogy azon körülmény, miszerint kölcsönösen részt vettek a bántalmazásban, nem nyújthat indokot a távoltageási kérelmek elutasításához.¹¹⁸ Érzékelhető tehát, hogy az Isztambuli

¹¹⁷ Opuz v. Turkey (application no. 33401/02)

¹¹⁸ Kalucza v. Hungary (application no. 57693/10)

Egyezményben egyedülálló módon szabályozott távoltartás nagy jelentőséggel bírhat a családon belüli erőszak ügyeiben.

4.4. Rumor v. Italy

A kérelmezőt 2008 novemberében élettársa több alkalommal megfenyegette és testileg súlyosan bántalmazta. Az erőszakos cselekményt két gyermeküknek is végig kellett néznie. A rendőrség értesítése után a kérelmezőt kórházba szállították, és agyrázkódással, fejsérüléssel, valamint zúzódással diagnosztizálták. Az elkövetőt emberölési kísérlet vádjával letartóztatták, és három év négy hónap szabadságvesztésre ítélték. Büntetését házi őrizetben töltötte egy – az áldozat otthonától 15 kilométerre fekvő – fogadóközpontban. A kérelmező eközben megkapta a gyermekek teljes felügyeleti jogát, és a bíróság megtiltotta a gyermekek elkövetővel való kapcsolattartását. A kérelmező állítása szerint az erőszakot követően állandó félelemben élt, és gyermekeivel együtt pszichológiai kezelésre szorult. Panasza szerint az olasz hatóságok a bántalmazást követően nem biztosították védelmét az embertelen vagy megalázó bánásmód ellen, és megsértették a megkülönböztetésmentességhez való jogát. Állítása szerint a hatóságok nem értesítették a házi őrizetről, és nem vették figyelembe, hogy annak otthonához való közelsége miatt bántalmazója továbbra is veszélyt jelent rá és gyermekeire. Nehezményezte továbbá a házi őrizet felügyeletét végzők bántalmazóval történő együttműködését, mivel azok kapcsolatba léptek a kérelmezővel annak érdekében, hogy az elkövető felvehesse a kapcsolatot gyermekeivel. A kérelmező tehát úgy ítélte meg, hogy az olasz hatóságok nem tették meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy megvédjék volt élettársa további fenyegetéseitől és erőszakos cselekményeitől.

A Rumor v. Italy ügy azért bír nagy jelentőséggel, mert családon belüli erőszak ügyében az EJEB először ítélte meg úgy, hogy nem történt jogsértés az állam részéről. Az EJEB megállapította, hogy az EJEE 3., illetve 14. cikke nem került megsértésre Olaszország részéről, hiszen az olasz hatóságok teljesítették kötelezettségüket. Érdekes azonban elgondolkodni azon, hogy vajon az Isztambuli Egyezmény alapján is teljesült volna-e az állam kötelezettsége. McQuigg szerint vitatható, hogy az elkövető bűncselekményét hatékony, arányos és visszatartó erejű, a cselekmény súlyosságát figyelembe vevő szankcióval (3 év 4 hónap) büntették. Az Isztambuli Egyezmény értelmében a büntetési tétel meghatározása során súlyosító körülménynek kellett volna tekinteni, hogy a bűncselekményt az élettárs sérelmére követték el, gyermek jelenlétében, mely súlyos fizikai és pszichológiai sérülést okozott az áldozatnak. Az 56. cikkben előírtak szerint az áldozatoknak kötelező tájékoztatást adni az elkövető elleni

büntetőeljárás kimeneteléről. Ezen rendelkezések fényében megkérdőjelezhető, hogy a hatóságok valóban teljesítették-e kötelezettségüket.¹¹⁹

4.5. Talpis v. Italy

Az EJEB 2017-ben hozott ítéletet a Talpis v. Italy ügyben. A kérelmezőt és gyermekeit rendszeresen bántalmazta a súlyos alkoholproblémákkal küzdő férj. Az erőszakcselekményeket követően a kérelmező panaszt nyújtott be férje ellen testi sértés, a családtagok bántalmazása és fenyegetés vádjával, amelynek következtében a bíróság nyomozást rendelt el az ügyben. A rendőrség a panaszt követően hét hónappal később hallgatta ki először a kérelmezőt, aki vallomásaiban enyhítette korábbi kijelentéseit. Állítása szerint azonban ezt a férje által gyakorolt pszichológiai nyomás miatt tette. Az erőszakos cselekmények a kérelmező fiának halálával és a kérelmező súlyos testi sérelmével végződtek. A hazai bíróság életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte az elkövetőt fia meggyilkolása és felesége sérelmére elkövetett emberölés büntetének kísérlete miatt.

Az EJEB megállapította, hogy Olaszország megsértette az EJEE 2. cikkében rögzített élethez való jogot, hangsúlyozva, hogy az olasz hatóságok nem tették meg a megfelelő védelmi intézkedéseket az erőszak megismétlődésének elkerülése érdekében. Kimondta továbbá, hogy a férj bántalmazásai miatt kialakuló erőszakos légkör kimerítette az embertelen bánásmód kritériumát, s ezáltal az EJEE 3. cikke is sérült. Végül a Bíróság megállapította, hogy Olaszország az egyezmény 14. cikkét is megsértette, hiszen a hazai hatóságok a tétlenséggel és az erőszakos cselekmények alábecsülésével nem alapon diszkriminálták a kérelmezőt.

Az EJEB ítéletében hangsúlyozta, hogy a családon belüli erőszak Isztambuli Egyezményben foglalt sajátosságait a hazai eljárások során figyelembe kell venni, kiemelve a kellő gondosság követelményét.¹²⁰

4.6. Buturuga v. Romania

Az EJEB 2020 februárjában hozott döntést a Buturuga v. Romania ügyben. A kérelmező jelezte a hatóságok felé férje erőszakos magatartását, és a családi számítógép lefoglalását kérvényezte elektronikus bizonyíték szerzése céljából, mondván, hogy férje illetéktelenül használta elektronikus fiókjait, és másolatokat készített magánbeszélgetéseiről, dokumentumairól, fényképeiről. Kérelmét elutasították azzal az indokkal, hogy az effajta bizonyítékok nincsenek összefüggésben a férj által állítólagosan elkövetett fenyegetésekkel és erőszakos

¹¹⁹ MCQUIGG.: *Domestic Violence as a Human Rights Issue: Rumor v. Italy*. The European Journal of International Law Vol. 26. No. 4. (2016), 1009-10025. o. 10023. o.

¹²⁰ Talpis v. Italy (application no. 41237/14, 2/03/2017)

cselekményekkel. Ezt követően a kérelmező újabb panaszt nyújtott be férje ellen levelezése titkosságának megsértése indokával. Az ügyész pénzbüntetést szabott ki a férjre, majd lezárta az ügyet. A bíróság helybenhagyta az ügyészség azon következtetéseit, amelyek szerint a kérelmezőt ért fenyegetések nem voltak kellően súlyosak ahhoz, hogy bűncselekménynek minősüljenek, és nem bizonyították, hogy a kérelmező által elszenvedett sérüléseket férje okozta. A levelezés titkosságának állítólagos megsértését illetően a bíróság úgy ítélte meg, hogy az nem kapcsolódott az ügy tárgyához.

A kérelmező állítása szerint a hazai hatóságok elmulasztották megtenni a megfelelő intézkedéseket, hogy hatékonyan fellépjenek az általa elszenvedett családon belüli erőszak ellen. Nehezményezte továbbá, hogy a hatóságok nem biztosították személyes védelmét, és nem adtak megfelelő választ levelezésének tiszteletben tartásához való jogának megsértésére. Az EJEB megállapította, hogy Románia megsértette az EJEE 3. és 8. cikkét (a magánélet és a levelezés tiszteletben tartásához való jog). Kimondta, hogy a román hatóságok nem vették figyelembe a családon belüli erőszak sajátosságait, és nem tették meg a megfelelő intézkedéseket az ügy körülményeinek kivizsgálása érdekében. A levelezés tiszteletben tartásához való jog megsértésével kapcsolatban az EJEB rávilágított arra, hogy az internetes zaklatás a nők elleni erőszak formájaként értelmezendő, és a családon belüli erőszak kontextusában az ún. cybersurveillance gyakran köthető az áldozatok partneréhez. Az EJEB helybenhagyta, hogy a nemzeti hatóságok a családon belüli erőszak ügyeinek kivizsgálása során vegyék figyelembe az olyan cselekményeket, mint a házastárs vagy élettárs levelezésnek, személyes adatainak illetéktelen felhasználása és másolása.¹²¹ Az ügynek abban rejlik fontossága és érdekessége, hogy az EJEB az „élő jog” koncepciója alapján, tehát az aktuális viszonyok függvényében értelmezte az EJEE-t, hiszen a nők elleni és a családon belüli erőszak megnyilvánulási formái közé beemelte a kibertéren elkövetett bűncselekményeket.

4.7. Tërshana v. Albania

Az EJEB 2020 augusztusában hozott ítéletet a Tërshana v. Albania ügyben. A kérelmezőt 2009-ben savas támadás érte, amelyet gyanúja szerint volt férje követett el, akit korábban családon belüli erőszakkal is megvádolt. A kérelmező állítása szerint az albán hatóságok nem nyújtottak megfelelő védelmet számára a támadással szemben, valamint az őt ért bűncselekménnyel kapcsolatban nem folytattak le hatékony nyomozást, amelynek következtében nem derült fény támadójának személyazonosságára.

¹²¹ Buturuga vs. Romania (application no. 56867/15)

Az EJEB megállapította, hogy az EJEE 2. cikkét nem sértette meg Albánia, hiszen a hatóságok a támadást követően szereztek tudomást a kérelmező férjének erőszakos magatartásáról, így nem állapítható meg az állam felelőssége. Az EJEB ugyanakkor kimondta, hogy az egyezmény 2. cikkének eljárásjogi vetülete sérült, hiszen az albán hatóságok nem tették meg a hatáskörükben megtehető intézkedéseket a támadás kivizsgálása során. Hangsúlyozta továbbá, hogy a támadás nemi alapú erőszaknak minősülő sajátossága miatt a hatóságoknak kellő szorgalommal kellett volna eljárniuk az ügyben. A nyomozást 2010-ben – az elkövető azonosítása nélkül – felfüggesztették, és a kérelmező a többszörös érdeklődés ellenére sem kapott információt az ügy előrehaladásáról.¹²² Albánia 2013-ban ratifikálta az Isztambuli Egyezményt. Az EJEB döntésében hivatkozott a GREVIO 2017-ben készített jelentésére, amelynek alapján a Részes Felek Bizottsága ajánlásokat fogadott el Albánia számára az állami szereplők érzékenyítésével, az áldozatok tájékoztatásával és jogorvoslati lehetőségeikkel kapcsolatban.

4.8. Következtetések

AZ ÜGY NEVE	A DÖNTÉS ÉVE	A MEGSÉRTETT CIKKEK	A JOGSÉRTÉS OKA
KONTRÓVA V. SLOVAKIA	2007	2., 3., 13.	A hatóságok tétlensége, jogorvoslatok hiánya
OPUZ V. TURKEY	2009	2., 3., 14.	A hatóságok tétlensége, a hivatalból induló eljárás elmulasztása
KALUCZA V. HUNGARY	2012	8.	A hatóságok tétlensége, a távoltartási kérelem elutasítása
RUMOR V. ITALY	2014	-	-
TALPIS V. ITALY	2017	2., 3., 14.	A hatóságok tétlensége, az áldozat nemi alapú diszkriminációja
BUTURUGA V. ROMANIA	2020	3., 8.	A kibertérben történő bűncselekmények kivizsgálásának elmulasztása
TËRSHANA V. ALBANIA	2020	2.	A nemi alapú erőszak tényének figyelmen kívül hagyása, az áldozat tájékoztatásának elmulasztása

5. ábra A családon belüli erőszak az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában
 Forrás: saját szerkesztés

¹²² Tërshana vs. Albania (application no. 48756/14)

Az Isztambuli Egyezmény rendelkezési nagymértékben támaszkodtak az EJEE családon belüli erőszak ügyeiben államokra rótt kötelezettségeire. Az EJEB pozitív lépéseket fogalmazott meg az államok számára annak érdekében, hogy a büntetőjogi rendszerük megfelelő módon válaszoljon a családon belüli erőszakra. Azonban fontos megjegyezni, hogy az otthon falai között zajló bántalmazás egyéb aspektusai tekintetében (pl: tudatosságnövelés, intézményközi együttműködés, támogatási szolgáltatások stb.) nem rendelkezett. Ezzel ellentétben az Isztambuli Egyezmény rendelkezései a probléma átfogó megoldását célozzák, amelyek végrehajtását figyelemmel kíséző jelentési mechanizmus kimondottan előnyösnek tekinthető az olyan nagyfokú látenciába burkolózó ügyeknél, mint a családon belüli erőszak. A stratégiaalkotás tehát célravezetőbbnek bizonyulhat a pereskedés végső eszközénél. A bírónak az előttük álló ügyek pontos kérdéseire kell szorítkozniuk, ezzel ellentétben a szakértői testület egy sokkal tágabb megközelítést alkalmazhat. Az igazságszolgáltatásnak tehát vannak korlátai abból a szempontból, hogy milyen mértékben alkalmazható hatékonyan a változások elősegítése érdekében.¹²³ Fontos megjegyezni, hogy a EJEB-hez azon természetes személyek, nem kormányzati szervezetek, vagy személyek csoportjai fordulhatnak, akik az EJEE-ben biztosított jogok megsértésének áldozatai. Ez szintén problémát jelent a családon belüli erőszak esetében, hiszen a szégyenérzetből és a félelemből kifolyólag az áldozatok ritkán jelentik a velük történeteket a hazai hatóságoknál, nemhogy az EJEB-nél. Ebben rejlik az EJEB legnagyobb nehézsége a családon belüli erőszak elleni hatékony fellépésben, ami kitűnően szemlélteti, hogy csupán az igazságszolgáltatás eszközével nem lehet változást elérni.¹²⁴ Az EJEB esetjogának fejlődése ennek ellenére nélkülözhetetlen fontosságú, hiszen annak döntései kötelező erővel bírnak az Európa Tanács 47 tagállamára nézve, míg az Isztambuli Egyezmény rendelkezései tekintetében jelenleg az azt ratifikáló 34 tagállam vonható felelősségre.¹²⁵ A Bíróság következetesen hangoztatja az „élő jog” koncepcióját, amelynek értelmében az EJEE-t az aktuális viszonyok függvényében értelmezi.¹²⁶ Elfogadása óta az EJEB számos jogesetben hivatkozott az Isztambuli Egyezményre (Talpis v. Italy, Tërshana v. Albania). A jövőben ez valószínűleg még szélesebb körű lesz, és egyfajta kiegészítést, inspirációt fog nyújtani az EJEB-nek.¹²⁷

¹²³ MCQUIGG: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. 138. o.

¹²⁴ Uo. 144. o.

¹²⁵ Chart of signatures and ratifications of Treaty. Council of Europe. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (Letöltve: 2021. 02. 21.)

¹²⁶ DE VIDO, Sara: *The Istanbul Convention as an interpretative tool at the European and National Levels*. In: Johanna Niemi – Lourdes Peroni – Vladislava Stoyanova (szerk.): *International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention*. Routledge, 2020. 2011. o.

¹²⁷ GUNEY, Gizem: *The Group of Experts under the Istanbul Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence and the ECtHR: Complementary or Contradictory Tools?* Blog of the

Záró gondolatok

A családon belüli erőszak Európa-szerte a leggyakoribb és a legkevésbé látható bűncselekmény, amelyet nők ellen követnek el. Sokáig egyfajta társadalmi konszenzus jellemezte a családon belüli erőszak jelenségét, így nem meglepő, hogy csupán a hatvanas években vált a társadalmi diskurzus részévé, és a hetvenes években kezdett kialakulni büntetőjogi szabályozása az államok jogrendszerében.

Az emberi jogok nemzetközi védelme szempontjából is hosszú időbe telt, míg megvalósult a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés, és annak elismerése, mint az emberi jogok megsértése. Ez többek között az állami felelősség tradicionális értelmezésére, valamint a köz- és magánélet dichotómiájára vezethető vissza. A dichotómia újragondolása tekintetében az 1979-es CEDAW jelentett áttörést. A köz- és magánélet dichotómiája ma már nem jelent leküzdhetetlen akadályt a családon belüli erőszak nemzetközi jogi kérdésként való elismerésének szempontjából, hiszen az államra nézve már olyan pozitív kötelezettségek is megállapíthatóak, melyek értelmében a beavatkozás követelménnyé válik az emberi jogi normák magánszemélyek közötti betartása érdekében.

A CEDAW a hátrányos megkülönböztetés addig nemsemleges megközelítését végérvényesen megváltoztatta, és elfogadásával megvalósult a nők jogainak emberi jogként való elismerése és belefoglalása az ENSZ univerzális emberi jogi keretébe. A „Női Jogok Egyezménye” ugyan nem rendelkezik a családon belüli erőszakról, azonban az általa felállított CEDAW Bizottság értelmezései és ajánlásai beemelték a nemi alapú erőszakot a hátrányos megkülönböztetés formái közé. A CEDAW Bizottság 19. számú általános ajánlása által megalkotásra került a nők elleni nemi alapú erőszak első holisztikus nemzetközi jogi definíciója, és kifejezésre került, hogy az államok abban az esetben is felelősek, ha nem járnak el kellő gondossággal a magánszemélyek közötti emberi jogi jogsértések megelőzése, kivizsgálása és büntetése tekintetében, valamint nem nyújtanak megfelelő kárenyhítést az erőszakos cselekmények áldozatainak. Az állami felelősség koncepciója a nők elleni erőszak tekintetében oly módon került kifejezésre, mely meghaladta a köz- és magánszféra dichotómiáját. Az 1993. évi nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló nyilatkozat volt az első globális dokumentum, mely kifejezetten a nők elleni erőszakra összpontosított.

European Journal of International Law, 2020. március 31. Forrás: <https://www.ejiltalk.org/the-group-of-experts-under-the-istanbul-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-and-the-ecthr-complementary-or-contradictory-tools/> (Letöltve: 2021. 02. 28.)

A CEDAW 2000-ben elfogadott kiegészítő jegyzőkönyve a CEDAW Bizottságot egy kvázi igazságszolgáltatási hatáskörrel ruházta fel, amelynek köszönhetően számos családon belüli erőszak ügyben foglalt állást. Az ENSZ emberi jogvédelmi rendszerében tehát számos olyan dokumentum született, amely előrelépést eredményezett a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzésének és felszámolásának vonatkozásában. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek az anyagok nem bírnak kötelező erővel az államokra nézve, és a CEDAW Bizottságnak sem áll hatalmában ajánlásainak teljesítésére kényszeríteni az érintett államot. Az ENSZ tehát jelenleg nem rendelkezik a családon belüli erőszakkal szembeni fellépésre vonatkozó kötelező érvényű dokumentummal.

Ezzel szemben az Európa Tanács emberi jogvédelmi rendszerében az Isztambuli Egyezmény egyik legnagyobb erénye annak jogilag kötelező ereje. Összességében nem tartalmaz új lépéseket, hiszen a rendelkezések nagy része már megfogalmazásra került az ENSZ dokumentumokban. Fontos azonban kiemelni, hogy az Isztambuli Egyezmény olyan aspektusokra is kitér, amelyek – amint azt a jogesetekből is láthattuk – a családon belüli erőszakos cselekmények tekintetében kiemelkedő relevanciával bírnak.

Az Isztambuli Egyezmény rendelkezési nagymértékben támaszkodtak az EJEE családon belüli erőszak ügyeiben államokra rótt kötelezettségeire. Az EJEB joggyakorlata azonban nem képes teljes körű megoldást nyújtani a családon belüli erőszak komplex problémájának megelőzésére és felszámolására. Véleményem szerint az Isztambuli Egyezmény rendelkezései egyfajta kiegészítést nyújtanak az EJEB-nek, hiszen rendelkezései a probléma átfogó megoldását célozzák, amelyek végrehajtását figyelemmel kíséző jelentési mechanizmus kimondottan előnyösnek tekinthető az olyan nagyfokú látenciába burkolózó ügyeknél, mint a családon belüli erőszak.

Úgy gondolom, hogy a családon belüli erőszak visszaszorítása tekintetében a legfontosabb feladat a megelőzés, amely a társadalom szemléletváltozásával, tudatosságának és empátiájának fokozása által, valamint az áldozathibáztatás kultúrájának eltörlésével érhető el. Fontos, hogy mind az állami, mind a nem állami szereplők tisztában legyenek a családon belüli erőszak természetrajzával és sajátosságaival. Hatékony válasz a különböző szakterületek együttműködésével, a megfelelő jogi szabályozással és a társadalom érzékenységének előmozdításával adható.

Véleményem szerint az Isztambuli Egyezmény fontos mérföldkőnek tekinthető, hiszen ez az első olyan jogilag kötelező érvényű dokumentum, mely a jelenség komplexitásának figyelembevételével, áttörő részletességgel szabályozza a családon belüli erőszakkal szembeni fellépést, beleértve a megelőzést, a védelmet és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonását.

IRODALOMJEGYZÉK

Nemzetközi szerződések

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome, 4 January 1950, No. 2889. Kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York, 18 December 1979, No. 20378. Kihirdette: 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről.

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Istanbul, 11 May 2011, CETS No.210.

Kötelező erővel nem bíró nemzetközi jogi dokumentumok

Recommendation No. R (85) 4 of the Committee of Ministers to Member States on Violence in the family. 26 March 1985

UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW): CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women. 1992

Declaration on the Elimination of Violence against Women. New York, 20 December 1993

The Fourth World Conference on Women: Beijing Declaration and Platform for Action. Beijing, 1995

Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York, 6 October 1999, No. 20378. Kihirdette: 2001. évi LX. törvény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló, 1979. december 18-án, New Yorkban elfogadott Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről.

Recommendation Rec (2002) 5 of the Committee of Ministers on the Protection of Women against Violence. 30 April 2002

A CEDAW Bizottság állásfoglalásai:

A.T. v. Hungary (Communication No. 2/2003, 26 January 2005, CEDAW/C/32/D/2/2003)

Goekce v. Austria (Communication No. 5/2005, 6 August 2007, CEDAW/C39/D/5/2005)

Yildirim v. Austria (Communication No. 6/2005, 1 October 2007, CEDAW/C/39/D/6/2005)

Jallow v. Bulgaria (Communication No. 32/2011, 28 August 2012, CEDAW/C/52/D32/2011)

S.T. v Russia (Communication No. 65/2014, 25 February 2019, CEDAW/C/72/D/65/2014)

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései:

Kontrova v. Slovakia (application no. 7510/04, 24/09/2007)

Opuz v. Turkey (application no. 33401/02, 09/09/2009)

Kaluczka v. Hungary (application no. 57693/10, 24/07/2012)

Rumor v. Italy (application no. 72964/10, 27/08/2014)

Talpis v. Italy (application no. 41237/14, 2/03/2017)

Tërshana vs. Albania (application no. 48756/14, 04/11/2020)

Buturuga vs. Romania (application no. 56867/15, 11/06/2020)

Monográfiák

BORBÍRÓ Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Lévay Miklós: *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.

DE VIDO, Sara: *The Istanbul Convention as an interpretative tool at the European and National Levels*. In: Johanna Niemi – Lourdes Peroni – Vladislava Stoyanova (szerk.): *International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention*. Routledge, 2020.

DOMOKOS Andrea: *A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.

FARKAS Edina: *A családon belüli erőszak az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában*. Nyíregyháza, 2017.

GIDDENS, Anthony: *Szociológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.

GILÁNYI Eszter: *A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében*. Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2015.

KARDOS Gábor – LATTMANN Tamás: *Nemzetközi Jog*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2017.

KÖRNYEI Ágnes: *Emberi jogok a nemzetközi kapcsolatokban*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2018.

KULCSÁR Eszter Adrienn: *A nők elleni erőszak az ENSZ szemszögéből*. In: Szűcs Lászlóné – Siska Katalin (szerk.): *Emberi Jog*. Debreceni Egyetem, 2017.

MCQUIGG, Ronagh J.A.: *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights*. Routledge, Abingdon, 2017.

MORVAI Krisztina: *Terror a családban*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2003.

VIRÁG György: *Családon belüli erőszak*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia-Szakkriminológia*. Complex Kiadó, Budapest, 2012.

Folyóiratok

CHOUDHRY, Shazia: *Towards a Transformative Conceptualisation of Violence Against Women - A Critical Frame Analysis of Council of Europe Discourse on Violence Against Women*. *The Modern Law Review*, Vol. 73. No. 3. 2016.

GREGOR Anikó: *Nyílt titkok – a nők elleni otthoni erőszak észlelése és az ezzel kapcsolatos vélemények a magyarországi lakosság körében*. *Replika*, Vol. 85-86. No. 1-2. 2014.

MCQUIGG, Ronagh J.A.: *Is it time for a UN treaty on violence against women?* *The International Journal of Human Rights*, Vol. 22. No. 3. 2018.

MCQUIGG, Ronagh J.A.: *What potential does the Council of Europe Convention on Violence against Women hold as regards domestic violence?* *The International Journal of Human Rights*, Vol. 16. No. 7. 2012.

MCQUIGG, Ronagh J.A.: *A Contextual Analysis of the Council of Europe's Convention on Preventing and Combating Violence against Woman*. *International Human Rights Review*, Vol. 1. No. 2. 2012.

MOORE, Catherine: *Women and domestic violence: the public/private dichotomy in international law*. *The International Journal of Human Rights*, Vol. 7. No. 4. 2003.

- RADAČIĆ, Ivana: „*Human Rights Of Women and the Public/Private Divide In International Human Rights Law*. Croatian Yearbook of European Law and Policy, 2006.
- RUDOLF, Beate – ERIKSSON, Andrea: *Women’s rights under international human rights treaties: Issue od rape, domestic slavery, abortion, and domestic violence*. International Journal of Constitutional Law, Vol. 5. No. 3. 2007.
- SEBESTYÉN Andrea: *Az Isztambuli Egyezmény alapelvei*. Közjogi Szemle, No. 11. Vol. 3. 2018.
- ŠIMONVIĆ, Dubravka: *Global and Regional Standards on Violence Against Women: The Evolution and Synergy of the CEDAW and Istanbul Conventions*. Human Rights Quarterly, Vol. 36. No. 3. 2014.
- THOMAS, Dorothy Q. – BEASLEY, Michele E.: *Domestic Violence as a Human Rights Issue*. Human Rights Quarterly, Vol. 15. No. 1. 1993.
- VISONTAI-SZABÓ Katalin: *A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései*. Családi Jog, Vol. 11. No. 1. 2013.

Internetes források, online kiadványok

- Chart of signatures and ratifications of Treaty. Council of Europe. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (Letöltve: 2021. 02. 21.)
- Council of Europe: *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Istanbul, 11.V.2011. Forrás: <https://rm.coe.int/16800d383a> (Letöltve: 2021. 02. 01.)
- European Court of Human Rights: Factsheet – Domestic violence. Press Unit, 2020.
- GALAJDA Ágnes: *A családon belüli erőszak kérdésének megközelítése és kezelésének lehetőségei bírói szemszögből*. Az előadás elhangzott 2008. május 11-én az ILEA-n a családon belüli erőszak kérdéseiről a TAIEX szervezésében tartott konferencián.
- GUNEY, Gizem: *The Group of Experts under the Istanbul Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence and the ECtHR: Complementary or Contradictory Tools?’* Blog of the European Journal of International Law, 2020. március 31. Forrás: <https://www.ejiltalk.org/the-group-of-experts-under-the-istanbul-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and->

domestic-violence-and-the-ecthr-complementary-or-contradictory-tools/ (Letöltve: 2021. 02. 28.)

Historical background. Council of Europe. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background> (Letöltve: 2021. 02. 16.)

Human Rights Watch: *Unless Blood Flows*. 2013. 11. 06. Forrás: <https://www.hrw.org/report/2013/11/06/unless-blood-flows/lack-protection-domestic-violence-hungary> (Letöltve: 2021. 02. 03.)

NANE Egyesület — PATENT Egyesület: Szakmai módszertani útmutató a párkapcsolati erőszak elleni hatékony fellépésre. Budapest, 2012. Forrás: <http://nane.hu/wp-content/uploads/2016/03/mu-fulltext.pdf> (Letöltve: 2021. 02. 08.)

NANE Egyesület: *Miért marad?* NANE Egyesület, Budapest, 2015. Forrás: http://nane.hu/wp-content/uploads/2016/03/miert_marad_2015.pdf

Nők joga: Nemzetközi dokumentumok. Forrás: <https://nokjoga.hu/nemzetkozi-dokumentumok/> (Letöltve: 2021. 02. 08.)

RÉPÁSSY Árpádné: *Erőszak a családban*. HVG-ORAC Kiadó, 2020. 02. 13. Forrás: <https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/> (Letöltve: 2021. 02. 01.)

SEBESTYÉN Andrea: *Az Isztambuli Egyezmény „helye” - A nemzetközi nőjogokat garantáló közegről, annak organikus alakulásáról*. Jogi Fórum. 2020. 02. 21. Forrás: <https://www.jogiforum.hu/hirek/41415> (Letöltve: 2021. 01. 03.)